

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Integrace dětí cizinců do českých základních škol

Diplomová práce

Autor: Šárka Osobová
Studijní program: IM7503 Učitelství pro základní školy (1. stupeň)
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základních škol
Vedoucí práce: Mgr. Jitka Vítová, Ph.D.
Oponent práce: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Šárka Osobová
Studium:	P14P0303
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název diplomové práce:	Integrace dětí cizinců do českých škol
Název diplomové práce AJ:	Integration of foreign children to the Czech school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá tématem začleňování a vzdělávání žáků cizinců do českých škol. Cílem teoretické části je popsat integraci/inkluzi žáků s odlišným mateřským jazykem z pohledu české legislativy, popsat jak probíhá komunikace s žákem s odlišným mateřským jazykem ve školním prostředí, specifiky komunikace s rodiči a vzájemnou spoluprací všech zúčastněných. Cílem praktické části je zmapovat situaci žáků s odlišným mateřským jazykem v inkluzivní škole formou kvalitativního průzkumného šetření. Jako průzkumná metoda bude použito strukturovaného rozhovoru se všemi účastníky inkluzivního procesu (žák, učitel, výchovný poradce, rodič, zástupce neziskové organizace, zástupce PPP apod.)

Garantující pracoviště:	Ústav primární a preprimární edukace, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Jitka Vítová, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné. Diplomovou práci jsem vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce Mgr. Jitky Vítové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 15. července 2020

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr. Jitce Vítové, Ph.D., za cenné rady, věcné připomínky, čas a trpělivost při psaní diplomové práce. Děkuji každému, kdo mi poskytl podklady pro vypracování, všem pedagogům a žákům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření.

Anotace

OSOBOVÁ, Šárka (2020). *Integrace dětí cizinců do českých základních škol* [Diplomová práce]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové. 91 stran

Diplomová práce se zabývá tématem začleňování a vzdělávání žáků cizinců do českých škol. Cílem teoretické části je popsat integraci/inkluzi žáků s odlišným mateřským jazykem z pohledu české legislativy, popsat jak probíhá komunikace s žákem s odlišným mateřským jazykem ve školním prostředí, specifika komunikace s rodiči a vzájemnou spoluprací všech zúčastněných. Cílem praktické části je zmapovat situaci žáků s odlišným mateřským jazykem v inkluzivní škole formou kvalitativního průzkumného šetření. Jako průzkumná metoda bude použito strukturovaného rozhovoru se všemi účastníky inkluzivního procesu (žák, učitel, výchovný poradce, rodič, zástupce neziskové organizace, zástupce PPP apod.)

Klíčová slova: integrace, inkluze, žák-cizinec, multikulturní výchova

Abstract

OSOBOVÁ, Šárka (2020). *Integration of foreign children to the Czech school* [Diploma thesis]. Hradec Králové: Faculty of Education University of Hradec Králové. 91 pages.

This diploma thesis focuses on the topic of integration and education of foreign pupils in Czech schools. The aim of theoretical part of the thesis is to describe the process of integration/ inclusion of foreign pupils with different mother tongue from the point of view of Czech legislation, to describe the process of communication with a pupil with different mother tongue in school environment, what are the specifics of communication with parents and mutual cooperation of all participants. The aim of the practical part is to map the situation of pupils with different mother tongue in inclusive school systems in the form of a qualitative exploratory survey. A structured interview with all participants in the inclusive process will be used as an exploratory method (pupil, teacher, educational counselor, parent, representative of a non - profit organization, representative of EPC, etc.).

Keywords: inclusion, pupil-foreigner, multicultural education

Obsah

ÚVOD	3
1 Cizinci v ČR	4
1.1 Problematika migrace	4
1.1.1 Sociální integrace	5
1.1.2 Důvody migrace	6
1.2 Legislativa pobytu cizinců na území ČR	6
1.2.1 Počty cizinců pobývajících na území ČR	8
2 Žáci cizinců v českých školách	10
2.1 Vymezení problematiky – terminologie	11
2.1.1 Integrace	11
2.1.2 Inkluze	12
2.1.3 Žák cizinec, žák s odlišným mateřským jazykem	12
2.2 Počty cizinců vzdělávajících se v České republice	13
2.2.1 Počty žáků-cizinců na českých základních školách	14
2.3 Přijímání žáků cizinců do české ZŠ a zařazování do ročníku	16
2.4 Adaptace a kulturní šok	17
3 Vzdělávání žáků cizinců v českých školách	19
3.1 Vybrané organizace a programy zabývající se integrací dětí-cizinců	19
3.1.1 META , o.p.s.	19
3.1.2 Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s.	19
3.1.3 South East Asia – liaison, z. s.	20
3.2 Role učitele v procesu integrace žáka cizince ČR	20
3.3 Hodnocení žáků cizinců	23
3.4 Multikulturní výchova ve vzdělávacím programu ZŠ	24
4 Vybrané menšiny vzdělávající se v ČR a jejich vzdělávací systém	27
4.1 Ukrajina	27

4.1.1	Ukrajinci v ČR	27
4.1.2	Vzdělávací systém na Ukrajině	27
4.2	Vietnam	28
4.2.1	Vietnamci v ČR.....	28
4.2.2	Vzdělávací systém ve Vietnamu	29
4.3	Rusko	29
4.3.1	Rusové v ČR.....	30
4.3.2	Vzdělávací systém v Rusku.....	30
5	Vlastní výzkum	31
5.1	Cíl výzkumu	31
5.2	Charakteristika zkoumaného vzorku	31
5.3	Metody výzkumu a sběr dat.....	33
5.4	Výzkumné okruhy otázek a očekávané výstupy.....	33
5.5	Analýza získaných dat a interpretace odpovědí v rozhovorech.....	35
5.5.1	Rozhovory s učiteli.....	35
5.5.2	Rozhovory se žáky-cizinci	43
5.5.3	Rozhovory se spolužáky, pozorování.....	46
5.6	Shrnutí	47
	Závěr.....	49
	Seznam použité literatury	50
	Seznam tabulek	54
	Seznam grafů.....	55
	Seznam příloh.....	56
	Přílohy	57

ÚVOD

Integrace žáků-cizinců do českých základních škol je v posledních letech velmi aktuální téma. Stále větší procento žáků-cizinců se v českých školách objevuje a tato skutečnost začíná být běžnou součástí vzdělávacího procesu. V současné době se podle Ministerstva školství v českých školách vzdělává více než 24 tisíc žáků-cizinců. Po roce 1989 se výrazně zvýšil počet cizinců v České republice, lidé jiných států sem začali migrovat a v důsledku toho se začalo měnit i složení žáků v českých školách. V praxi jsem se setkala s několika žáky-cizinci a celá tato problematika je mně velmi blízká. Moje první zkušenost s žákem-cizincem v české škole je z doby, kdy jsem já sama základní školu navštěvovala. Od té doby vnímám přítomnost žáka-cizince ve třídě jako naprosto normální skutečnost a myslím si, že je velmi důležité k tomu vést všechny žáky už od útlého věku. Z pohledu pedagoga ve mně toto téma vzbuzuje další a nové otázky, proto jsem si ho zvolila i pro mou diplomovou práci.

Práce je rozdělena na dvě části. V první, teoretické části, jsem si jako cíl zvolila nastínit obecně tematiku migrace, popsat legislativu, kterou se pobyt cizinců na našem území řídí a stručně popsat počty cizinců na našem území. V další kapitole teoretické části budu popisovat integrační proces žáků-cizinců, přijímání a zařazování žáků do ročníků, hodnocení žáků, postavení pedagoga v tomto procesu a v neposlední řadě pojetí multikulturní výchovy ve vzdělávání na první stupni ZŠ. Dále se budu seznamovat s organizacemi, které se zabývají integračním procesem cizinců do České republiky a napomáhají bezproblémovému průběhu a budu popisovat jejich činnost. V poslední kapitole teoretické části si vyberu tři země, ze kterých pocházejí žáci-cizinci v našich školách a stručně popíši jejich vzdělávací systém.

Cílem výzkumné části je vyhledat účastníky integračního procesu, především pedagogy, kteří vyučují žáky-cizince a samotné žáky-cizince, kteří se v českých školách vzdělávají. Během tvorby výzkumné části je cílem strávit ve třídách nějaký čas a pozorovat integraci žáků. Výzkumná část bude zpracována na základě strukturovaných rozhovorů s pedagogiky a žáky-cizinci. Výsledky této části mohou být východiskem pro přístup k žákům-cizincům, nebo při výuce češtiny pro cizince.

Domnívám se, že počty žáků-cizinců se budou rozvíjet v České republice ve velké míře i nadále, proto je velmi důležité, aby se pedagogové v tomto směru dále vzdělávali a široká veřejnost přistupovala k problematice jako k běžné situaci v českých školách.

1 Cizinci v ČR

Naše společnost byla po dlouhou dobu složena z lidí, kteří byli etnicky homogenní, nebo velmi si etnicky podobní. Měli přirozenou tendenci nepřijímat mezi sebe ty, kteří se od nich něčím liší. (Tollarová, Hradečná, Špirková a kol., 2013) V současné době se situace změnila a lidé začali mezi sebe cizince lépe přijímat. V dnešní době má legální pobyt cizinců na území České republiky obrovský přínos pro českou společnost. Lidé se učí vnímat přítomnost lidí z odlišných kultur, což obohacuje jejich vzdělání, rozvíjí komunikaci, mění některé způsoby chování, jednání a myšlení. Čím dál více občanů České republiky mění svoje postoje k odlišným lidem, stávají se tolerantnější a už nejsou pouze etnocentricky orientováni k jiným kulturám a národům. Pozitivně je také vnímáno zaměstnávání cizinců, což může napomoci ke zlepšení naší ekonomiky. Pokud budeme jako národ s cizinci spolupracovat, budeme více otevřeni a ochotni mezi sebe cizince integrovat, jejich přítomnost v našem státě nás obohatí po všech stránkách. (Balaban Cakirpaloglu, 2013)

1.1 Problematika migrace

Fenomén **migrace** je v současnosti jedním z nejaktuálnějších témat veřejného života. Je to proces složitý a mnohvrstevný. (Tollarová, Hradečná, Špirková a kol., 2013) Protože se počet migrantů neustále zvyšuje, její důležitost stoupá. Samotný pojem migrace pochází z latinského slovesa *migratio*, v překladu přesouvat, stěhovat se, vystěhovat se. Migraci můžeme obecně chápat, jako změnu trvalého pobytu. (Balaban Cakirpaloglu, 2013)

Migrace obyvatelstva se týká mnoha zemí na světě, zvláště pak zemí průmyslově vyspělých. Můžeme ji rozdělit na vnitřní a mezinárodní. Vnitřní migrací, se rozumí migrace v rámci dané země, která se odvíjí většinou od pracovních nabídek v daných oblastech. Ve velké většině, se obyvatelé stěhují do větších měst, kde najdou více pracovních příležitostí. (Rákoczyová, 2009) Při mezinárodní migraci obyvatelé mění obvyklý pobyt za jiné místo za hranicemi státu, tedy migrují do jiné země, případně jiného kontinentu. Dnes je migrace především důsledkem globalizace, měnících se ekonomických, populačních a environmentálních faktorů a v některých případech také důsledkem válek a porušování lidských práv. V současnosti se problematika migrace stává jednou z nejvíce diskutovaných oblastí mezinárodních vztahů a politiky a je v popředí zájmů všech evropských zemí. (Balaban Cakirpaloglu, 2013)

V této kapitole popisují proces migrace cizinců do České republiky. Novodobá historie České republiky jako cílové země migrace je relativně krátká. Ve 20. století bylo území

dnešní České republiky etnicky homogenní, po roce 1989 se však situace výrazně proměnila. Počet cizinců se zvýšil a také se změnilo složení populace cizinců žijících v ČR. (Rákoczyová, 2009). V posledních 20 letech migrace do naší země hodně sílí. Dospělí jedinci jsou více a více zaměstnáváni a děti nově přicházejících migrantů už jsou viditelně přítomné v českých školách, v nichž ještě na konci osmdesátých a na počátku devadesátých let nebylo téměř možné potkat jiné než etnicky české žactvo. (Lišková, Obrovská, Jarkovská, 2015) Migrace tedy přispívá k tomu, že v současnosti vedle sebe existuje a navzájem se ovlivňuje mnoho různých kultur. (Janebová, 2010)

Už před více jak deseti lety se podle Zprávy OSN počet lidí žijících mimo zemi původu blížil ke 213 milionům. Nejméně jeden z deseti lidí narozených v zemích třetího světa se stane migrantem. (Janebová, 2010) Není pochyb o tom, že se Česká republika stává cílovou zemí migrace, především potom pro migranty z méně ekonomicky vyspělých zemí nacházejících se východně od jejích hranic. V České republice se o cizince postupně začínali zajímat média, veřejnost, výzkumníci, zaměstnavatelé a postupně také politici. Stále více se lidé pocházejících z nejrůznějších koutů světa stávají pro obyvatele ČR běžnou součástí života. (Rákoczyová, 2009)

Charakteristickým rysem migrace je koncentrace cizinců ve velkých městech. Česká republika není výjimkou, pro migraci si cizinci vybírají hlavní město. Několik let žije v Praze asi třetina přistěhovalců. Velký počet cizinců vykazuje také Brno. V posledních letech cizinci migrují také do ostatních měst ČR, mezi které patří například Plzeň, Pardubice, nebo Mladá Boleslav, která jim nabízí dobré uplatnění na trhu práce. (Rákoczyová, 2009)

1.1.1 Sociální integrace

Migranti, kteří přicházejí do České republiky, procházejí tzv. **sociální interakcí**. Je to komplexní proces, jehož úspěšnost ovlivňuje řada faktorů. „*Na straně hostitelské společnosti se jedná například o postoje veřejnosti vůči odlišnostem, ať už rasovým, etnickým či kulturním, nastavení migrační a integrační politiky, ekonomickou situaci, otevřenost vzdělávacího systému atd. Společnost tak nastavuje rámec integrace, který může být diferencovaný pro různé skupiny a kategorie přistěhovalců.*“ (Rákoczyová, 2009, s. 15) Integrace migrantů je spouštěčem řady diskuzí, všechny státy se snaží hledat efektivní řešení, jak úspěšně integrovat nově příchozí imigranty do společnosti. (Balaban Cakirpaloglu, 2013) Velmi důležité v sociální integraci lidí, kteří se do České republiky přistěhují je i jejich postoj, zájem a aktivní přístup.

1.1.2 Důvody migrace

Lidé po celém světě mají k opuštění svého původního prostředí různé důvody. Ve velké většině ho opouštějí proto, že nenaplnuje jejich životní potřeby a protože chtějí svůj život obrátit k lepšímu. V současné době bychom mohli brát v úvahu dvě hlavní kritéria a podle nich rozdělit migraci na politickou a ekonomickou, neboli pracovní. Mezi důvody, kvůli kterým v současném světě lidé nejvíce migrují, patří určitě nezaměstnanost, chudoba, nebo nemožnosti realizovat vlastní cíle. (Balaban Cakirpaloglu, 2013) V článku Oxford Academic „Drivers of migration: why people move?“ je uváděno několik dalších důvodů, kvůli kterým dnešní populace migruje. Již zmíněný nedostatečný lidský a ekonomický rozvoj v zemích, ze kterých migranti odcházejí je nejrozšířenějším důvodem migrace. Lidský rozvoj je v některých oblastech světa velmi nevyvážený. Jedná se o několik složek, mezi které patří například špatné zdravotnické služby, málo vzdělaná a kvalifikovaná pracovní síla, chudoba, nebo úroveň vzdělávání. Dalším více a více se rozšiřujícím důvodem migrace jsou klimatické změny. V současnosti je všeobecně známo, že změny klimatu vedou k nežádoucím účinkům, mezi které může patřit také ohrožení zdraví populace. Lidé mohou migrovat z důvodu náhlých změn v prostředí, které nepříznivě ovlivňují jejich životní podmínky. Většinou se jedná o dočasné opuštění země, ale nevylučuje to i trvalou migraci. Jak už jsem zmínila, hodně silným důvodem pro migraci je také vzdělávání. Migranti hledají pro své děti lepší úroveň vzdělání, než je jim poskytnuta v jejich zemi. (Castelli, 2018) Otázku vzdělávání cizinců rozvíjím dále ve své práci.

1.2 Legislativa pobytu cizinců na území ČR

Podle **zákona č. 326/1999 Sb.** o pobytu cizinců na území České republiky se **cizincem** rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie. Zákon udává podmínky vstupu cizince na území České republiky a vycestování cizince z území, stanovuje podmínky pobytu cizince na území a vymezuje působnost Policie České republiky, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy. Tento zákon se nevztahuje na cizince, který je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany, cizince, který pobývá na území na základě zvláštního právního předpisu upravující přechodný pobyt cizích ozbrojených sil na území, cizince, který požádal Českou republiku o udělení oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území a další, který popisuje §2 tohoto zákona. Z části se pobyt cizinců v České republice také řídí **zákonem č. 325/1999 Sb.**, o azylu, ve znění pozdějších úprav.

Cizinec může na území ČR pobývat krátkodobě, přechodně, nebo trvale, pro tyto pobyty jsou pro cizince vymezeny náležitě povinnosti. Je-li cizinec občanem Evropské unie, může na území České republiky pobývat krátkodobě bez víz. Pro cizince, kteří chtějí na území pobývat déle, než 90 dní, platí vízové povinnosti, které uvádí zákon.

Podle zákona č. 326/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů lze rozeznat tyto kategorie cizinců, kteří pobývají na území ČR:

- I. Občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska (zkráceně občané EU) a jejich rodinní příslušníci
- II. Občané zemí mimo EU („Občané třetích zemí“)
- III. Ostatní cizinci (žadatelé o mezinárodní a dočasnou ochranu)

Podle zákona č. 325/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o azylu se upravují podmínky vstupu a pobytu další kategorie cizinců. Jsou to osoby, které požádali Českou republiku o mezinárodní ochranu na území České republiky, azylanti nebo osoby požívající doplňkové ochrany na území. **Azylant** je cizinec, kterému byl po dobu platnosti rozhodnutí podle zákona udělen azyl, což je jedna z forem mezinárodní ochrany, neboť v jeho případě byla prokázána některá ze situací uvedených zákonem. Postavení azylanta je podobné, jako postavení cizince, který získal na našem území trvalý pobyt. (Tollarová, Hradečná, Špírková, 2013) Azyl se cizinci udělí, pokud se v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjistí, že je cizinec pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, národnosti, náboženství, pohlaví, příslušnosti k určité sociální skupině, nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož má občanství. Dále v případě, že je osobou bez státního občanství ve státě jeho posledního trvalého bydliště. (Bejček, 2016)

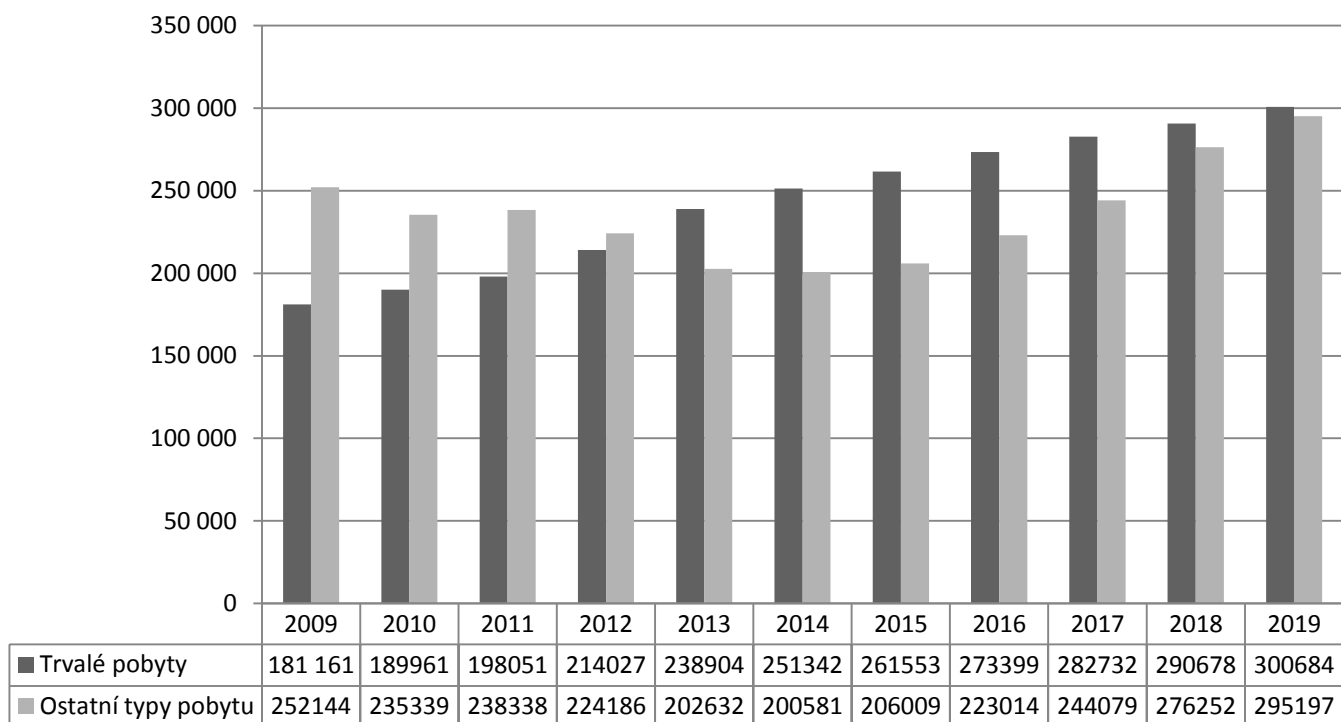
Pokud se cizincům na území České republiky narodí dítě, platí následující pravidla. Narodí-li se na území ČR občan EU, vztahují se na něj stejná pravidla, jako na všechny občany EU a jeho zákonný zástupce nemusí pro jeho pobyt na území ČR žádat o žádné pobytové oprávnění. Pokud bude narozený občan na území ČR pobývat déle než 3 měsíce, může jeho zákonný zástupce pro narozeného občana EU požádat o Potvrzení o přechodném pobytu občana EU. Má-li zákonný zástupce narozeného občana EU na území ČR trvalý pobyt, může také pro narozeného občana EU požádat o vydání povolení k trvalému pobytu. Narodí-li se na území ČR dítě občanům třetích zemí, kteří hodlají do 60 dnů ode dne narození vycestovat, nemusí za něho jeho zákonní zástupci podávat jakoukoliv žádost, přestože sami pobývají na území na vízum či povolení k pobytu. Pokud bude chtít občan třetích zemí,

kterému se na území ČR narodí dítě, i nadále pobývat na území ČR, je povinen do 60 dnů ode dne narození podat za narozeného cizince žádost o udělení krátkodobého víza. (MVČR, 2019)

Občané cizího státu, kteří pobývají na území České republiky, mají možnost udělením získat státní občanství České republiky. Žádat o něj mohou tehdy, když mají trvalý pobyt v České republice. Za předpokladu, že osoba splňuje všechny podmínky, které určuje **zákon č. 186/2013 Sb.**, o státním občanství České republiky, **vyhláška** Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy **č. 433/2013 Sb.**, o prokazování znalostí českého jazyka a českých regálií pro účely udělování státního občanství České republiky, již zmíněný zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů, Ministerstvo vnitra může udělit na žádost státní občanství. Mezi tyto podmínky patří integrace do společnosti z rodinného, pracovního i sociálního hlediska, trestní bezúhonnost, znalost českého jazyka a další. (MVČR, 2014)

1.2.1 Počty cizinců pobývajících na území ČR

Jak už jsem zmínila výše, pobyt cizinců na území České republiky je z pohledu historie celkem nová záležitost. Počty cizinců se však v posledních letech neustále zvyšují a na naše území jich přichází více a více, což vyplývá také z grafu 1, na kterém je znázorněn vývoj počtu cizinců v ČR v uplynulých deseti letech 2009 - 2019. Údaje o počtech legálně pobývajících cizinců jsou shromažďovány několika různými institucemi, mezi které patří cizinecká policie, Český statistický úřad, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Ústav pro informace ve vzdělávání, jednotlivé školy, městské úřady a další. (Kostelecká, 2013)

Graf 1 Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu 2004 – 2018 (ČSÚ, 2019)

Podíváme-li se na časovou řadu, můžeme zjistit, že ne vždy převažovali držitelé povolení k trvalému pobytu. Do roku 2012 bylo na našem území více cizinců s jiným typem pobytu, převážně s přechodným pobytem, od roku 2013 už se tento poměr obrátil a převažují držitelé povolení k trvalému pobytu. Počty cizinců s trvalým pobytem tedy od tohoto roku stále rostou. Počet kladně vyřízených žádostí získat v České republice azyl, nebo dočasnou ochranu pro cizince není nijak vysoký, proto počet cizinců, kteří pobývali v České republice, tímto způsobem roste pouze pozvolně.

V dnešní době do České republiky přicházejí v největších počtech zejména Ukrajinci, Slováci, Vietnamci, Rusové, Poláci a Němci. (Lišková, Obrovská, Jarkovská, 2015) V roce 2019 byli v největším zastoupení v České republice cizinci pocházející z Ukrajiny a to v počtu 145 518. O něco méně bylo Slováků, 121 278, dále Vietnamců 61 952, Rusů 38 207, Poláků 21 767 a Němců 21 478. Největší nárůst v posledních deseti letech zaznamenal počet cizinců ze Slovenska, v roce 2009 jich bylo 73 446. V roce 2019 je na území České republiky o více než 13 tisíc obyvatel Ukrajiny, 7 tisíc obyvatel Ruska a Německa, 2 tisíce obyvatel Polska a 800 obyvatel Vietnamu více než tomu bylo v roce 2009. (ČSÚ, 2019)

2 Žáci cizinců v českých školách

Česká republika je stát, který je založen na občanském principu, tedy rovnosti všech bez ohledu na etnickou, jazykovou, národnostní, rasovou a náboženskou příslušnost. Vzdělávací systém České republiky tedy určuje pravidlo, že škola, ve které se setkávají žáci nejrůznějšího sociálního, kulturního a etnického zázemí, by měla zabezpečit takové klima, kde se budou všichni cítit rovnoprávně a budou navzájem poznávat svoji kulturu, čímž se budou vzájemně vzdělávat. (Iiluj, Švarcová, 2008)

V této kapitole se zabývám tématem integrace žáků cizinců do českých škol. Těmto žákům je třeba věnovat potřebnou pozornost, využívat speciálně-pedagogických metod a postupů, služeb speciálních zařízení, případně individuálních vzdělávacích plánů, či služeb asistenta tak, aby byla integrace co možná nejlépejší a přispívala k rozvoji celé žákovi osobnosti. (Bejček, 2016)

Podle informací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy mají žáci cizinci nárok na bezplatnou přípravu k jejich začlenění do základního vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou jejich potřebám. Tuto přípravu ve většině případů zajišťuje škola společně s krajským úřadem. V souladu s § 10 odst. 1 **vyhlášky č. 48/2005 Sb.**, o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů, určuje školy, ve kterých je pro žáky-cizince možnost se bezplatně připravovat k začlenění do základního vzdělávání, krajský soud ve spolupráci se zřizovateli škol. V těchto školách probíhá výuka českého jazyka přizpůsobená potřebám žáků-cizinců, kteří zde plní povinnou školní docházku a poskytují se jim podpora, která se řídí zejména na základě ustanovení § 20 **zákona č. 561/2004 Sb.** o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Možnost přípravy na začlenění do základního vzdělání může být financována z různých zdrojů, například z rozvojového programu Podpora vzdělávání cizinců ve školách. Tento rozvojový program každoročně vypisuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a je určen na podporu dětí a žáků-cizinců uvedených v § 20 školského zákona v povinném posledním ročníku předškolního vzdělávání a v základním vzdělávání. Účelem tohoto programu je podpořit výuku českého jazyka, která je maximálně přizpůsobená potřebám dětí a žáků-cizinců a upravit podmínky ve školách tak, aby integrace těchto žáků byla co nejlépejší. Jedná se například o přizpůsobení počtu žáků ve třídě, ohodnocení nadstandardní práce pedagogů při doučování žáků-cizinců, zabezpečení školních potřeb, učebnic a učebních pomůcek, které jsou potřebné pro výuku. (MŠMT, 2020)

Všechny tyto opatření a podpory mají velký význam pro úspěšnou integraci dětí-cizinců, avšak jiná než česká státní příslušnost není důvodem podpůrných opatření podle § 16 školského zákona. Podle vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů, mají žáci s nedostatečnou znalostí nebo neznalostí vyučovacího jazyka nárok na podpůrná opatření prvního až třetího stupně, není tedy podle školského zákona rozdíl mezi postavením žáků cizinců s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka a žáků s českým občanstvím s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka.

Co se týče žáků a studentů, kteří jsou držiteli mezinárodní ochrany formou azylu, mohou navštěvovat kurz českého jazyka v rozsahu 400 vyučovacích hodin, který je pro ně bezplatný. Kurz je přístupný pro žáky od 5. třídy, pro studenty a další osoby, které mají mezinárodní ochranu. (MŠMT, 2020) Vedle rozvojových programů a kurzů existuje také mnoho center na podporu integrace cizinců, neziskových a dobrovolnických organizací.

Žáky cizinců můžeme rozdělit do dvou hlavních skupin – „asijské“ (vietnamské a čínské děti) a „slovanské“ (ruské, ukrajinské, slovenské a polské děti). Děti, které patří do jiné skupiny, jsou spíše rozptýlené a jsou přítomny v menším počtu. Ve většině případů se hlavně vietnamské a čínské děti vyznačují pozitivním vztahem ke vzdělávání a problémy se obvykle vyskytují pouze ve výuce českého jazyka. (Bittnerová, 2009)

Je velmi důležité, aby si školy a pedagogové uvědomovali, že žáky cizince je třeba podporovat bez rozdílu, odkud žáci přicházejí. Je třeba jim pomoci vypořádat se s novým prostředím a situací, která po nástupu do nové školy nastává. Především vyrovnat se s novým jazykem, češtinou, protože většina těchto žáků má rodiče, kteří se také česky teprve učí. Ministerstvo školství se s touto situací snaží naložit tak, aby žákům cizinců nabídlo co možná nejlepší podmínky pro úspěšnou integraci.

2.1 Vymezení problematiky – terminologie

2.1.1 Integrace

Integrace je proces, který můžeme vnímat buď v širším slova smyslu jako integraci občanů se speciálními potřebami do společnosti, nebo v užším slova smyslu jako integraci dílčí, tj. integraci řešící specifickou oblast života. V tomto kontextu pak hovořím o integraci školské, pracovní, integraci v oblasti volnočasových aktivit, sportu atp. Školská integrace je chápána jako dynamický, na běžných školách se postupně rozvíjející pedagogický jev

. V rámci integračního procesu se pak v praxi setkáváme s různými podpůrnými opatřeními, jež mají průběh integrace optimalizovat. Jedná se například o přítomnost asistenta pedagoga ve třídě, nebo zajištění speciálního pedagoga. (Skutil, Zikl a kol. 2011)

2.1.2 Inkluze

Inkluze znamená začlenění žáků a studentů se zdravotním postižením a speciálními potřebami mezi ostatní studenty, nejen do stejných tříd a sociálních aktivit, ale i do běžného života. Řídí se pravidlem, že každý má právo a plnou účast ve společnosti. I přes to, že inkluze vyžaduje spolupráci všech složek, často například mezi profesionály, rodiči a studenty dochází k neshodám. Proto není tento proces vůbec snadný. Inkluze by měla připravit všechny bez rozdílu, na plnohodnotný a produktivní život. Je přínosem pro všechny zúčastněné strany. Inkluze je dlouhodobý promyšlený proces, který se vyvíjí a má jasně definované zásady. (Peters, 1999)

Pojmy integrace a inkluze jsou spojovány s efektivním vzděláváním a začleňováním kategorie žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, kterou definuje §16 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Vymezení obou pojmů je v literatuře uváděno vcelku neurčitě. Vzájemný vztah obou pojmů jako třídídimenzionální chápání inkluze v porovnání s integrací popisuje Hornáková (2006, s. 2-5) takto:

1. Inkluze je ztotožňována s integrací.
2. Inkluze je vylepšení integrace.
3. Inkluze je nová kvalita odlišná od integrace, spočívá v bezpodmínečném akceptování speciálních potřeb všech dětí, bez rozdílů.

Pro zjednodušení můžeme využít následujícího popisu. Integrace, na rozdíl od inkluze, vyžaduje větší přizpůsobení dítěte škole. Při inkluzi se naopak edukační prostředí snaží přizpůsobit žákům. (Walterová, 2013)

2.1.3 Žák cizinec, žák s odlišným mateřským jazykem

Děti cizinců můžeme rozřadit do mnoha kategorií, od dětí, které se v České republice narodily, až po ty, které do ČR přijely v pozdějším věku a s češtinou se setkaly poprvé až ve škole. (NUV, 2020) Termín **žák cizinec** se v legislativě postupně nahrazuje termínem novým, **žák s odlišným mateřským jazykem (OMJ)**. Jedná se o děti, které:

- přicházejí ze zahraničí s nedostatečnou, nebo žádnou znalostí českého jazyka,

- v ČR vyrostly, ale hovoří doma jiným, než českým jazykem,
- mají české občanství, ale doma používají i jiný než český jazyk (bilingvní prostředí, dvojí občanství).

V některých případech můžeme do této skupiny zařadit i děti, které mají české občanství, hovoří doma česky, ale studovaly v zahraničí a česky se nikdy ve škole neučily. Děti s odlišným mateřským jazykem je v českých školách více než 30 tisíc. Přesné počty jsou známé pouze u cizinců a uvádím je v následující kapitole. (Inkluzivní škola, 2020)

2.2 Počty cizinců vzdělávajících se v České republice

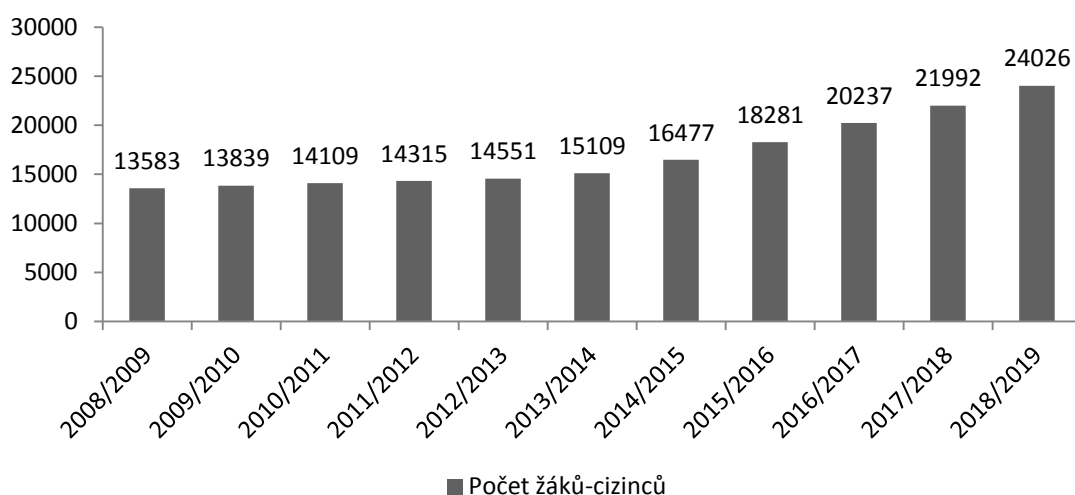
Počty žáků-cizinců mají v České republice v posledních letech vzrůstající tendenci. Cizinci mají v oblasti vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky, pokud není zákonem stanoveno jinak. Platí pro ně tedy stejná povinnost školní docházky, jako pro obyvatele České republiky. (Zákony pro lidi, 2020)

Následující údaje jsou výsledkem průzkumu Českého statistického úřadu, který se uskutečnil ve školním roce 2018/2019. Ve všech typech škol v České republice se v tomto školním roce vzdělávalo 90 434 cizinců. Cizinci tvořili 4,44 % ze všech žáků a studentů České republiky. Porovnáme-li tyto údaje s předešlým rokem 2017/2018, kdy se ve všech typech škol vzdělávalo 86 342 žáků a studentů, potvrzuje se, že rok od roku má procento vzrůstající tendenci. Ohlédneme-li se dále do minulosti a porovnáme čísla s údaji, které byly zjištěny ve školním roce 2008/2009, můžeme zjistit, že za deset let se počet žáků zvýšil o přibližně 40 %. Ve školním roce 2008/2009 navštěvovalo všechny typy českých škol 54 816 žáků a studentů cizinců. (ČSÚ, 2018)

Pro porovnání uvádím počty českých žáků a studentů a procentuální zastoupení cizinců na různých typech škol. V školním roce 2018/2019 navštěvovalo mateřské školy 352 433 dětí. Na základních školách se vzdělávalo 916 902 žáků, na středních školách 411 477 žáků, konzervatoř studovalo 3 569 studentů, vyšší odborné školy navštěvovalo 17 706 studentů a na vysokých školách studovalo 245 268 českých studentů. Pokud uvedeme procentuální zastoupení cizinců na různých typech škol, čísla budou následující. Počet žáků-cizinců v mateřských školách odpovídá 3,1 % z celkového počtu dětí, na základních školách je to 2,6 % dětí, na středních školách 2,2 % studentů a na vysokých školách 15,5 % z celkového počtu studentů. (Inkluzivní škola, 2019)

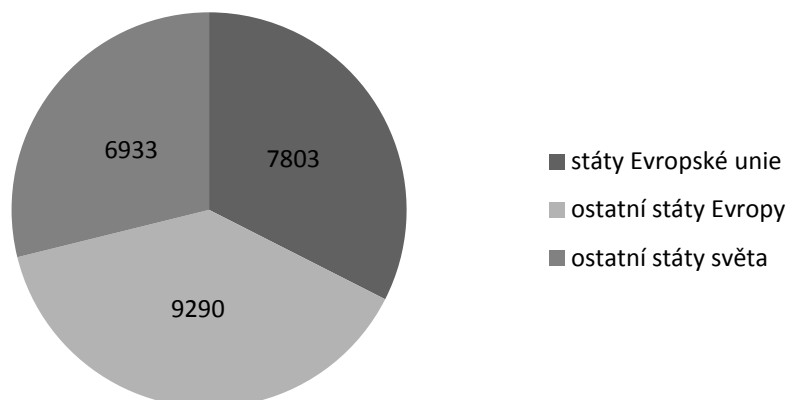
2.2.1 Počty žáků-cizinců na českých základních školách

V této diplomové práci se zaměřuji především na žáky základních škol. Počty cizinců se podobně jako ve školách mateřských každým rokem zvyšují a pedagogové se stále více a více setkávají s jejich přítomností ve třídách. Zvyšování počtu žáků na českých školách můžeme zjistit z údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Podíváme-li se na rozmezí desetiletí, ve školním roce 2008/2009 byl celkový počet žáků-cizinců na základních školách 13 583, deset let poté, ve školním roce 2018/2019, bylo v základních školách v České republice evidováno celkem 24 026 žáků-cizinců. Toto číslo odpovídá 2,6 % z celkového počtu žáků na základních českých školách. Vývoj počtu žáků-cizinců za poslední desetiletí na českých základních školách popisuje graf 2.

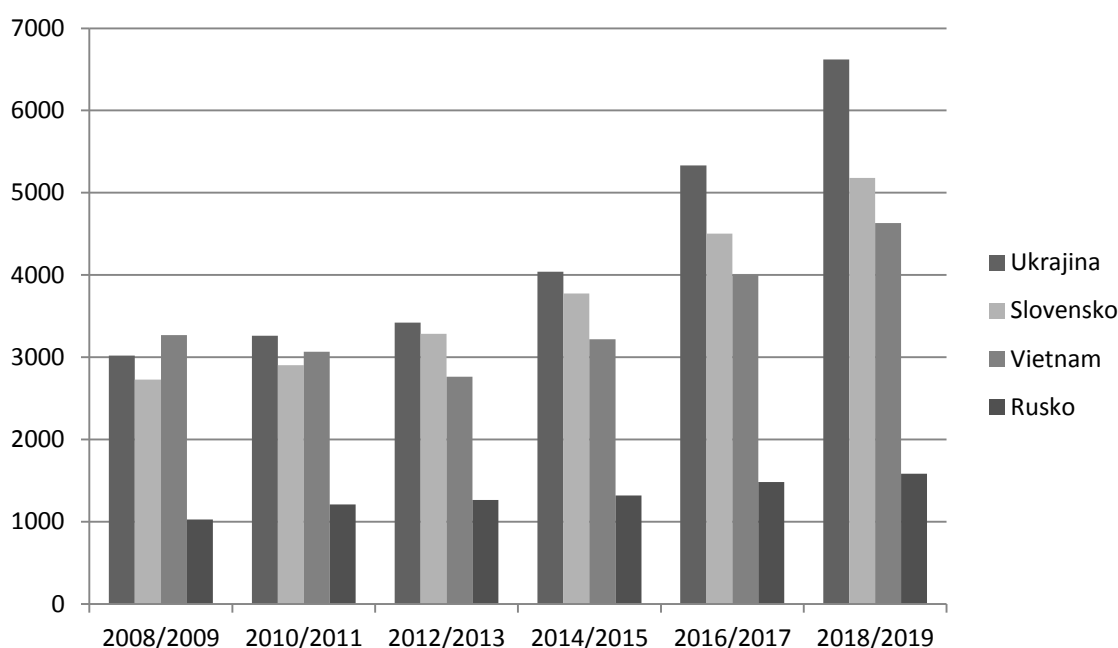
Graf 2 Vývoj počtu žáků-cizinců za uplynulé roky (ČSÚ, 2019)

Z údajů Statistické ročenky školství vyplývá, že z uvedených 24 026 žáků-cizinců, kteří se ve školním roce 2018/2019 vzdělávali v českých školách, pocházelo 7 803 ze států EU a 9 290 z ostatních evropských států. Zbýlých 6 933 žáků pocházelo z ostatních států světa, nebo doposud nebylo zjištěno odkud.

Graf 3 Počty žáků cizinců ve školním roce 2018/2019 podle místa původu (MŠMT, 2019)

Mezi země, které mají největší zastoupení mezi žáky-cizinci ve školním roce 2018/2019, patří na prvním místě Ukrajina, konkrétně 6 619 žáků, dále Slovensko 5 181 žáků, Vietnam 4 631 žáků, a Rusko 1 583 žáků. Vývoj počtu žáků-cizinců z těchto zemí můžeme vidět v grafu 4. Mezi další země, které nepřekročili hranici 1 000 žáků v českých školách, avšak mají také velké zastoupení, patří například Bulharsko, Rumunsko, Polsko, Čína, nebo Moldavsko. Zajímavostí je, že se v českých školách můžeme setkat také s žáky z méně obvyklých zemí, jako je například Zimbabwe, Laos, Kamerun, Dominikánská republika, nebo Nový Zéland, přičemž některé země jsou zastoupeny pouze jedním žákem. (ČSÚ, 2019)

Graf 4 Vývoj počtu žáků-cizinců v nejvíce zastoupených zemích (MŠMT, 2019)

Nejčastějším cílem cizinců v České republice je hlavní město Praha. Tomu odpovídá také počet cizinců na školách. Největší počet žáků s odlišným mateřským jazykem, který zaznamenáváme, je tedy v Praze a to 39,3 % u celkového počtu žáků. Následuje Středočeský kraj s 12,3 %, hned za ním Jihomoravský, Plzeňský a Ústecký kraj. (ČSÚ, 2019)

2.3 Přijímání žáků cizinců do české ZŠ a zařazování do ročníku

Postupy, které se týkají přijímání žáků-cizinců do škol a zařazování žáka-cizince do třídy se mohou v různých školách lišit. Základní požadavky pro přijetí jsou však ve všech školách nařízené stejně. V souladu s § 36 odst. 5 správního řádu je zákonný zástupce žáka povinen na výzvu předložit při přijetí žáka průkaz totožnosti. (MŠMT, 2014) Zákonný zástupce by měl dále předložit rodný list dítěte, pas rodičů i dítěte a zdravotní pojištění. (Inkluzivní škola, 2020). Tyto řádně ověřené doklady slouží také k tomu, aby škola poté získala na žáka přiděleny finanční prostředky. Zařazení žáka-cizince do konkrétní školy je důležitým bodem pro jeho úspěšnou integraci. (Jenebová 2010)

Při zařazování žáka-cizince do ročníku je vhodné vyžádat od zákonného zástupce dítěte doklady o předchozím vzdělání (§ 28 odst. 2 a) a b) školského zákona). Absence dokladů o vzdělání však nemá na přijetí žáka-cizince žádný vliv. Pokud žák nedoloží doklady o vzdělání, rozhodne ředitel školy o zařazení žáka do příslušného ročníku. (MŠMT, 2014) Prvním kritériem, které se bere v úvahu při zařazování žáka-cizince do ročníku je jeho věk. Nedoporučuje se zařazovat žáka do výrazně nižšího ročníku kvůli sociální bariéře, která by mohla vzniknout vzhledem k výraznému věkovému rozdílu. (Kostecká, 2013). Při zařazování žáka do ročníku se provádí pedagogická diagnostika, podle které se posuzuje jeho jazyková úroveň a úroveň jeho dosavadního vzdělání. Hodnotí se žákovy vzdělávací potřeby. Na základě výsledků těchto posuzování ředitel školy rozhodne, do jakého ročníku bude žák-cizinec zařazen.

V některých případech zařazení žáka-cizince do třídy je také dobré brát v potaz další faktory, které se přímo netýkají žáka, ale mohou výrazně ovlivnit jeho integraci. Jedním z těchto faktorů je jazyková vybavenost třídního učitele, osobnost učitele, naplněnost třídy, nebo počet žáků-cizinců ve třídě a jejich národnostní složení. Při přijímání žáků-cizinců hraje velmi důležitou roli také kapacita dané školy, některé školy přijímají všechny žáky, díky nenaplněné kapacitě, jiné školy z těchto důvodů nemohou přijímat všechny.

Před zařazením žáka-cizince proběhne schůzka, kde je většinou přítomen ředitel školy, rodiče, třídní učitel a učitel českého jazyka. Na této schůzce se také rozhodne, do jaké třídy

bude žák zařazen. Zda budou do rozhodnutí zasahovat rodiče, nebo samo dítě záleží na vedení školy. (Kostelecká, 2013) Určitě není vhodné zařazovat do běžné třídy velký počet žáků-cizinců. Při větším počtu cizinců by už učitel nezvládl kvalitně pracovat s českými i cizojazyčnými dětmi, což by mělo negativní dopad na obě tyto skupiny. Pokud se v jedné třídě bude vzdělávat více žáků-cizinců jazykově homogenních, může to mít jak pozitivní, tak také negativní vliv na jejich integraci. Žáci mohou mezi sebou komunikovat, mohou si sdělovat dojmy z vyučování, navzájem si pomáhat a vysvětlovat si, co nepochopily. Na druhou stranu mohou vytvořit samostatnou skupinu, která si navzájem komunikačně vystačí, a nebudou mít potřebu komunikovat s ostatními žáky ze třídy, což přerušuje proces integrace. (Hájková, 2014)

2.4 Adaptační a kulturní šok

Pobyt v cizí zemi, jak už krátkodobý, tak především dlouhodobý, a s tím spojeno poznávání nové kultury a přizpůsobování se odlišnému životnímu stylu, je velmi náročná životní situace, se kterou se musí jedinec vypořádat. V dítěti, které má být integrováno do české školy může být vyvolán stres, strach, zmatení, dezorientaci, nebo v ojedinělých případech až depresivní reakce. Dítě si prochází jednou z fází adaptačního procesu a tím je **kulturní šok**. (Janebová, 2010) „*Kulturní šok je psychologická dezorientace, způsobená špatným porozuměním nebo úplným neporozuměním vzorcům cizí kultury. Vzniká nedostatkem znalostí omezenou zkušeností a osobní rigiditou.*“ (Janebová, 2010, s. 40) Kulturní šok je tedy vyvolán příchodem a delším pobytem v novém prostředí, kde se jedinec setkává s úplně novými podněty, jako jsou jiné zvyky, odlišná kultura, nové společenské zřízení a hlavně jiný jazyk. Tím pádem jedinec nemůže využívat to, co se celý dosavadní život učil v procesu socializace ve své domácí kultuře. (Kocourek, 2007)

Délka a intenzita kulturního šoku je závislá na mnoha faktorech. Jeden z nejdůležitějších je rozdílnost kultur. Čím je kultura bližší a více podobná té naší, tím je zpravidla kulturní šok menší a kratší. Děti, které jsou obecně přizpůsobivé, otevřené a tolerantní vůči neznámému, mají samozřejmě větší šanci, že pro ně kulturní šok nebude tak velký. Velmi důležitý je tedy při procházení kulturním šokem osobnostní faktor. Nepřizpůsobivé dítě se na cizí prostředí nemusí stihnout adaptovat vůbec, může ji dokonce odmítnout. Toto odmítnutí může mít různou formu, od špatného postoje k naší kultuře až po psychosomatické problémy, vzdor a agresi, nebo pocit odmítnutí. Jedním z nejhlavnějších důvodů, proč se děti často bojí chodit do školy, nebo do ní dokonce chodit odmítají, je

neznalost jazyka, děti tedy nerozumí ostatním. Na druhé straně ale může probíhat tzv. úspěšná adaptace, při které si jedinec prožije krátký a slabý kulturní šok, nebo si ho dokonce neprožije vůbec a zvykne si na prostředí velmi rychle a pozitivně. Děti jsou obecněji mnohem adaptabilnější než dospělí a často zvládnou začátek pobytu v cizí kultuře výborně. (Jenebová 2010)

Adaptační proces závisí na řadě faktorů. Mezi ty hlavní patří věk dítěte. V různých obdobích života reaguje dítě na změnu jinak, s tím se v úzké souvislosti objevuje další faktor, který ovlivňuje adaptaci na prostředí, a to je rodinné zázemí. Stabilní rodinné zázemí dítěti může velmi usnadnit poznávání nové země, kultury a integraci do školy. (Jenebová, 2010)

Děti tvoří velmi důležitý prvek pro proces adaptace celé rodiny. Pokud hovoříme o rodině, která se do České republiky přestěhuje s totální neznalostí českého jazyka, dítě, které navštěvuje předškolní, či školní zařízení je velmi často prvním v rodině, kdo se naučí český jazyk a plní tak roli tlumočnicka a zprostředkovává informace ostatním v rodině. Po přečtení několika příběhů z publikace „Sociální studia s tématem Cizinci a našinci mezi školou a každodenností“ je zřejmé, že většina cizinců migruje do České republiky za „lepší životem“. Rodiče se stěhují za prací a také chtějí pro své děti kvalitní vzdělání. Mají vidinu toho, že budou více vydělávat, vychovávat děti v lepším prostředí a budou mít mnoho možností. Většina příběhů ze zmíněné publikace se zaměřuje na vietnamské rodiny, které se přestěhovaly do České republiky právě kvůli lepším pracovním podmínkám a kvůli kvalitnějšímu vzdělání pro jejich děti. Výpovědi rodin se většinou shodují, podle očekávání mají lepší podmínky pro práci, ale minimálně po příjezdu se cítili velmi izolováni, opustili svoji rodinu a zpátky do Vietnamu se někteří nepodívali vůbec, někteří jen málokdy. Naopak děti vypovídaly tak, že už by se od Vietnamu nevrátily, k naší zemi už si vybudovaly velký vztah a jsou velmi vděčné, že mají možnost zde studovat. Vnímají velké rozdíly mezi vzděláním ve Vietnamu a v České republice. Rodiče jsou pro většinu dětí velkou motivací, ve vzdělání je podporují.

3 Vzdělávání žáků cizinců v českých školách

3.1 Vybrané organizace a programy zabývající se integrací dětí-cizinců

3.1.1 META, o.p.s.

META, o.p.s. je nezisková organizace, která vznikla roku 2004. Náplní programů, které META nabízí je podporovat cizince ve vzdělávání a pracovní integraci. Nabízí také podporu pedagogům a školám, kterých se integrace cizinců dotýká. META nabízí poradenství, organizuje jazykové kurzy češtiny a nabízí doučování, které vedou dobrovolníci. Vytvořila několik metodických a výukových materiálů, které mohou využívat nejen pedagogové. Dalším významným projektem, který META zrealizovala je informační portál www.inkluzivniskola.cz, kde mohou čerpat informace a inspiraci k výuce nejen pedagogové, ale také široká veřejnost. Dá se zde najít nespočet materiálů a tipů do výuky, velká škála informací, které se týkají problematiky a v neposlední řadě například zajímavá a poučná videa. META má za sebou 13 let praxe v oblasti vzdělávání cizinců a více než dva tisíce proškolených pedagogů. (META, 2020)

3.1.2 Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s.

Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, z. s. je odborná zájmová organizace učitelů češtiny jako cizího jazyka. Byla založena před 17 lety, v roce 2003. Tato organizace je určena pro učitele na všech stupních a typech škol i mimoškolních vzdělávacích zařízeních. V současnosti se zde sdružuje více než 300 aktivních učitelů češtiny jako cizího jazyka, kteří se mohou po uhrazení členského příspěvku účastnit seminářů, inzerovat a prezentovat svoje aktivity, mohou se uplatit jako lektoři v kurzech poskytovaných AUČCJ nebo využívat mnoho dalších výhod. Učitelé pocházejí ze všech regionů České republiky i ze zahraničí. Cílem této organizace je podporovat výměnu zkušeností, které učitelé češtiny jako cizího jazyka doposud načerpali a zaměřuje se na zdokonalování metod a didaktických postupů. Usiluje o rozvoj různých forem dalšího vzdělávání učitelů češtiny a poskytuje svým členům učební materiály. Učitelé se díky této organizaci mohou naučit zavádět osvědčené a propracované metodické postupy výuky. AUČCJ uskutečňuje pravidelná setkání a semináře, díky kterým se snaží, mimo jiné, umožňovat metodicky propracované vzdělávání učitelů a

podporovat tzv. dobrou praxi. Na seminářích vystupují učitelé a odborníci z České republiky i ze zahraničí. (AUČCJ, 2020)

3.1.3 South East Asia – liaison, z. s.

Spolek lidí SEA-1 přesahuje dále, než jen do problematiky integrace cizinců. Zajímá se především o jihovýchodní Asii, zejména potom o Vietnam. Mimo to, že podává velmi podrobné informace o jeho kultuře, historii a tradicích, se také zabývá životem vietnamské komunity v České republice. V roce 2002 tento projekt založil student vietnamistiky na FF UK jako Klub Hanoi. Později změnil klub statut občanského sdružení a také název. Tento spolek se snaží nabízet možnost seznámit se hlouběji s kořeny vietnamské kultury a společnosti. Cílem je rozvíjet spolupráce mezi subjekty z daných kultur na území České republiky i v jihovýchodní Asii a přinášet kvalitní informace oběma stranám navzájem. SEA-1 zajišťuje kulturní vzdělávací centrum za účelem podpory integrace migrantů v ČR. Do svých činností zařazuje mnoho projektů, mezi ty, které napomáhají integraci dětí-cizinců do českých škol, patří například výuka češtiny a vietnamštiny, rodinné centrum, nebo překlady a tlumočení. Dlouhodobě vyučují češtinu pro vietnamské rodilé mluvčí, což mohou využít například rodiče dětí, kteří se do České republiky přistěhovali, aby mohli být co nejvíce nápomocni při integraci dětí do českých škol. Zároveň mohou kurzy navštěvovat i samy děti. SEA-1 vytvořilo mnoho studijních materiálů a dva díly jazykových učebnic, jež doplňují videa. V kurzech pro začátečníky vyučují lektoři, kteří hovoří oběma jazyky. (SEA-1, 2020)

3.2 Role učitele v procesu integrace žáka cizince ČR

Přítomnost dětí cizinců je v českých školách stále poměrně nový jev, začal do České republiky ve větším měřítku pronikat až po roce 1989. Stále ještě se většina současných učitelů a ředitelů opírá při vzdělávání žáků-cizinců a při výuce multikulturní výchovy hlavně o získané odborné informace, protože se osobně nesetkali tím, že by v minulosti společně s nimi navštěvovali školu cizinci a nemají tak vlastní zkušenosti s interakcí těchto žáků. (Průcha, 2006) Z praxe usuzují, že dnes už existuje mnoho publikací, materiálů a pomůcek pro výuku češtiny pro děti s odlišným mateřským jazykem. Problém může nastat při profesní přípravě, nebo nedostatečné znalosti metodiky u pedagogů, kteří se vzdělávali v době, kdy ještě nebyla integrace cizinců do škol tolik rozšířená. Existuje však mnoho kurzů a školení, při kterých se mohou jak tito pedagogové, tak pedagogové, kteří už mají zkušenosti s výukou žáků-cizinců dále vzdělávat.

V příspěvku Plischke ve sborníku Děti cizinců a reemigrantů na školách z roku 2008 se uvádí, že by měl učitel napomáhat snadnějšímu pochopení látky tím, že na žáka mluví pomalu, zřetelně a uvědoměle vybírá slovní zásobu. Učitel by měl vybírat správné pomůcky, které žákovi napomáhají usnadnit pochopení látky, jako doplňkový materiál by měl volit především materiály v písemné podobě. (Plischke, 2008) Žák se vzdělává už jen tím, že se mezi česky mluvícími spolužáky pohybuje. Žák-cizinec tráví velkou část svého času v prostředí, které mu napomáhá si češtinu osvojit rychleji. Už jen samotná komunikace se spolužáky i mimo vyučování je velmi přínosná. Učitel by tedy měl dbát na to, aby se ve třídě vytvořilo správné klima a měl by motivovat česky mluvící děti, aby žákovi s odlišným mateřským jazykem pomáhaly v rozvoji českého jazyka. Učitel by neměl vynechávat žáka z běžných aktivit, které využívá při výuce. Zapojování skupinové práce a netradičních úkolů by naopak mohlo žákovi pomoci. Mezi nejvíce využívané metody při začleňování žáka-cizince do výuky je řazeno také využívání obrázků, písniček, nebo říkanek. Pokud má pedagog ve své třídě dítě z odlišného prostředí, je velmi důležité, aby si zjistil co nejvíce informací o zvyklostech v dané kultuře. Pokud je to možné, doporučuje se informace doplňovat i z otázek mířených přímo na dítě, nebo jeho rodinu. (Jenebová, 2010)

Především v počáteční fázi procesu je určitě vhodné snížit nároky na jazykovou správnost odpovědi žáka-cizince a přizpůsobit nároky pedagoga individuálním možnostem žáka. Žáci se pod časovým, nebo psychickým tlakem často dopouštějí chyb ve svém jazykovém projevu, kterých si někdy ani nejsou vědomi, proto je potřeba zaměřovat se spíše na správné odpovědi, než upozorňovat na chyby a vést žáka k tomu, že ze špatného řešení si může odnést ponaučení a získat další zkušenosti. Na druhé straně však není obvyklé, aby byly snižovány nároky učitelů, co se týče obsahu a rozsahu učiva, které si má žák osvojit, viz hodnocení žáka-cizince. (Plischke, 2008)

V příspěvku Plischke mě mimo jiné zaujal výsledek kvantitativního výzkumu, který zkoumal problematiku vzdělávání žáků. Otázka výzkumu zněla: „Jaké činnosti, nebo jevy jsou důležité pro dobrý průběh vzdělávání jazykově znevýhodněných žáků?“ Mezi deset nejčastějších odpovědí patří:

- příprava učitele na hodinu s přihlédnutím ke specifikům výuky dvojjazyčných žáků,
- postoj žáka i jeho rodiny ke škole a vzdělání,
- učitel jako rádce a pomocník dvojjazyčného žáka při překonávání jazykových obtíží,
- odborná příprava učitele na výuku žáka s odlišným mateřským jazykem (absolvování kurzů, školení),

- zvýšená názornost výkladu učitele,
- pozitivní klima třídy,
- podpora komunikace mezi žáky ze strany učitele,
- vhodně stanovené výukové cíle přiměřené žákovi,
- úzká spolupráce školy s rodiči,
- učitelova osobnost při začleňování dvojjazyčných žáků do žakovského kolektivu.

Z uvedených odpovědí usuzujeme, že jedním z klíčových bodů pro co nejúspěšnější integraci žáků-cizinců do kolektivu je komunikace a také spolupráce. Především potom komunikace pedagoga s rodinou. (Iljuk, 2008) „*Dobrá spolupráce školy (učitele) s rodinou žáka je významnou devizou, která umožní žákovi najít cestu ke vzdělávání v novém prostředí.*“ (Iljuk, 2008, s. 11) Pedagog díky pravidelné komunikaci zjistí, co rodina od integrace dítěte do školy očekává, z čeho má dítě i jeho rodina obavy a také s nimi sdílí jeho očekávání a postupy, dle kterých bude při integraci žáka postupovat. Dítě, které přichází do třídy s minimální, nebo žádnou znalostí českého jazyka musí věnovat velké úsilí tomu, aby jeho integrace mezi ostatní spolužáky proběhla co možná nejrychleji a pokud má podporu ze strany rodičů, bude to pro něj snadnější. Někteří rodiče neumějí česky vůbec a dítě se učí rychleji než oni, i přes to, že to pro ně není snadné, by se měli jakýmkoliv způsobem snažit komunikovat s učitelem. Pravděpodobně nejčastější formou spolupráce rodiny se školou jsou individuální konzultace rodičů s učitelem a třídní schůzky. Pokud obě strany komunikují bez problémů, je velká pravděpodobnost, že bude pro žáka-cizince integrace do české školy snadnější a předejde se případným problémům. V některých případech se však jeví komunikace s rodinou jako problémová oblast. Hlavním důvodem je už zmíněná jazyková bariéra, ale také malý zájem rodiny o dění ve škole. (Iljuk, 2008)

Zapojení žáka-cizince do třídního kolektivu a usnadnění procesu vzdělávání je velmi náročné pro všechny osoby, kterých se integrace dotýká. Klíčovou část tohoto procesu zastupuje pedagog. Jeho role při integraci žáka je nezastupitelná. Pedagog by měl seznámit všechny žáky s odlišnostmi kultur, také ale poukázat na to, v čem jsou kultury stejné. Doporučuje se také přímé zapojení žáka-cizince, který může svým spolužákům předat informace o své kultuře, mluvit o tom, co je podle něj v jeho rodné zemi zajímavé a sdílet své pocity a zkušenosti. (Janebová, 2010) „*Pedagog musí projevit interkulturní senzitivitu a musí být schopen vcítit se do cizí mentality.*“ (Janebová, 2010, s. 49)

Ministerstvo školství poskytuje pedagogickým pracovníkům, kteří vzdělávají žáky-cizince informační, metodickou a vzdělávací podporu. Poskytuje ji prostřednictvím

Krajských center podpory při krajských pracovištích Národního institutu pro další vzdělávání (NIDV), přičemž těchto kontaktních center působí v ČR celkem 13. Mezi služby, které centra nabízejí, patří například konzultace pro jednotlivé školy, sdílení příkladů a inspirace do praxe, vzdělávací programy v rámci dalšího vzdělávání v oblasti vzdělávání žáků-cizinců, diskusní setkání, dále poskytují podpůrné metodické a informační materiály, nabízejí přístup na webový portál, e-poradenství a akreditovaný vzdělávací e-learningový program na podporu pedagogických pracovníků. Národní institut pro další vzdělávání poskytuje od roku 2018 také služby adaptačního koordinátora do škol a překladatelské a tlumočnické služby pro školy. Obě tyto služby si kladou za cíl poskytnout dítěti podporu při jeho adaptaci na nové kulturní i školní prostředí, překladatelé se snaží usnadnit komunikaci rodiny se školou a být nápomocni žákovi při řešení různých problémů. (MŠMT, 2020)

3.3 Hodnocení žáků cizinců

Při hodnocení žáků se postupuje v souladu s § 51 až 53 školského zákona a dle § 14 až 16 vyhlášky č. 48/2005 Sb. Dle § 15 odst. 6 této vyhlášky, která popisuje hodnocení žáků na vysvědčení se úroveň znalosti českého jazyka u žáků-cizinců, kteří plní povinnou školní docházku v České republice, považuje za závažnou souvislost podle odstavců 2 a 4, která ovlivňují jejich výkon. Žák může být na konci roku hodnocen slovně, nebo pomocí stupňů, jako při klasifikaci ostatních žáků.

Podle odstavce 2 se při použití **slovního hodnocení** výsledky žáka v jednotlivých předmětech hodnotí tak, aby byla zřejmá jeho úroveň vzdělání, které dosáhl zejména ve vztahu k očekávaným výstupům. Slovní hodnocení zahrnuje posouzení výsledků vzdělávání žáka v jejich vývoji, ohodnocuje také přístup žáka ke vzdělání. Ve slovním hodnocení by nemělo chybět ani zdůvodnění a doporučení, jak předcházet případným neúspěchům a jak je překonávat. (MŠMT, 2020) „*Někteří pedagogové vyjadřovali přesvědčení, že při hodnocení cizince je v první fázi nejvhodnější formou slovní hodnocení. Učitelé uváděli, že by jim více vyhovovalo, kdyby tito žáci mohli být hodnoceni slovně, ne známkou.*“ (Kostecká, 2013, s. 60). Využití slovního hodnocení je tedy u žáků-cizinců velmi oblíbené a často používané. Možné je to však pouze tehdy, když jsou principy jeho používání součástí pravidel hodnocení zakotvených ve školním řádu. (Kostecká, 2013)

Podle odstavce 4 vyhlášky je hodnocení při použití **klasifikace pomocí stupňů prospěchu** prováděno stejně jako u hodnocení slovního, to znamená tak, aby byla zřejmá

úroveň vzdělání žáka, které dosáhl zejména ve vztahu k očekávaným výstupům, ke svému věku a svým vzdělávacím a osobnostním předpokladům. (Zákony pro lidi, 2020)

Může nastat situace, že na konci roku nemá pedagog dostatek podkladů pro hodnocení žáka-cizince, žák může být poté hodnocen v náhradním termínu. Pokud však není žák hodnocen ani v tomto termínu, musí opakovat ročník. Pedagog by měl v tomto případě zvážit důsledky, které bude mít pro dítě nástup do stejného ročníku, tzn. do nové třídy a jiného kolektivu. (Zákony pro lidi, 2020) Hodnocení žáků-cizinců může být pro některé pedagogy velmi složité. Musejí zachovat objektivnost hodnocení a zároveň brát v potaz individuální možnosti těchto dětí. Důležitým faktorem je pro pedagogy spíše zaměřit se na to, co se dítě naučilo, než upozorňovat na chyby.

3.4 Multikulturní výchova ve vzdělávacím programu ZŠ

„Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních.“ (Průcha, 2006, s. 15) Je to jeden z prostředků, díky kterému se děti a žáci připravují na realitu, která souvisí se změnami společnosti, s migrací, s diskriminací, s upevňováním lidských práv a s řadou dalších oblastí. (Gulová, 2013) Díky multikulturní výchově se žáci seznamují s různými kulturami, jejich rozmanitostmi, tradicemi a hodnotami. Umožňuje žákům tyto kultury pochopit a poznat vlastní kulturní zakotvení. Vede k toleranci, solidaritě, smyslu pro spravedlnost, chápání a respektování sociokulturních rozmanitostí a k rozvoji mezilidských vztahů. (Skutil, Zikl a kol. 2011) Multikulturní výchova je propojena s dalšími disciplínami, jako je právo, sociologie, psychologie a mnoho dalších. Nejvíce je však spjatá s pedagogikou. Jedním z hlavních cílů v oblasti pedagogiky je tedy výchova k multikulturnímu vnímání světa směřující především k mladší generaci. (Gulová, 2013)

Oficiální dokumenty jako je např. Bílá kniha, která vytyčuje obecné cíle vzdělávání v českých školách, uplatňují termín „multikulturní výchova“. V české a zahraniční terminologii se však používá ve stejném významu i termín „interkulturní výchova/interkulturní vzdělávání“. (Průcha, 2006) Budování multikulturního prostředí na škole je jedním z úkolů formulovaných v dokumentech MŠMT. Multikulturní výchova není ve školách samostatný předmět, nýbrž tzv. průřezové téma, je to povinná složka, která musí

být zařazena na 1. a 2. stupni základních škol. (Ilujk, Švarcová, 2008) Průřezová témata ovlivňují učební plán ŠVP a doplňují vzdělávací obsah. Náplň průřezových témat si škola upravuje podle možností a podmínek. (Tollarová, Hradečná, Špirková a kol. 2013) Časová dotace a způsob realizace v jednotlivých ročnících je různá. Multikulturní výchova se váže především na předměty jazykové, na dějepis, zeměpis, nebo občanskou výchovu. (Ilujk, Švarcová, 2008) Má také velký potenciál být pro děti zábavnou částí výuky. Pedagog má k dispozici mnoho způsobů, jak obohatit vyučování multikulturní výchovy tak, aby děti zaujala a stala se atraktivní. Při výuce je velká šance pro rozvoj osobností dětí, na druhou stranu však musí pedagog přemýšlet i nad případnými důsledky způsobu výuky multikulturní výchovy. (Košák, 2013)

Přístup, který se v úzké souvislosti s výukou multikulturní výchovy doporučuje, jen tzv. zážitková pedagogika, což je pedagogický směr, který využívá zážitku jako prostředku ke vzdělávání a pomáhá ke snadnějšímu pochopení problematiky. Zároveň prohlubuje i poznání sebe samého a uvědomění si svých možností. (Tollarová, Hradečná, Špirková a kol., 2013)

Když se podíváme na pojetí multikulturní výchovy z širšího pohledu, dotýká se mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, a v neposlední řadě také vztahem mezi školou a rodinou. (Ilujk, Švarcová, 2008) Je důležité vyučovat ji ve všech třídách škol, zejména pak ve třídách, kde se objevuje žák-cizinec. Může totiž otevřít konkrétní témata, která se dětí, nebo žáků bezprostředně dotýkají, nebo souvisí se situací ve třídě. Příkladem mohou být témata spojená právě s integrací cizinců, střetem kultur, předsudky, aj. Multikulturní výchova by však neměla být přístupná jen mladé generaci. Aktuální témata multikulturní výchovy by měla směřovat i k dospělé populaci, aby se dokázala orientovat v dnešním světě a dovedla hledat odpovědi na otázky, které nám pokládá současný vývoj. (Gulová, 2013)

Hovoříme-li o multikulturní výchově, musíme také zmínit nadřazený pojem **etická výchova**. Etika je filosofická disciplína, která zkoumá morálku, chování a s tím spojené normy a hodnotí lidské jednání. Je to tedy soubor norem chování přijatých danou společností. Touto výchovou umožňujeme naplňovat základní etické hodnoty u dětí a vytváříme dovednosti v mezilidských vztazích. Etická výchova je souborem praktických cvičení. Provádí děti především v mateřských školách, ale přesahuje také mnohem dál. Děti znalosti z etické výchovy uplatňují v prostředí, kde se běžně pohybují, ve třídě, ve společnosti, v rodině. Mezi očekávané kompetence etické výchovy patří například to, že dítě bude rozumět a dodržovat dohodnutá pravidla společného soužití, bude si uvědomovat hodnoty etických

zásad, dovede řešit problémy, bude ovládat dovednosti komunikace a spolupráce, nebo se bude aktivně spolupodílet na tvorbě podmínek a prostředí pro pozitivní klima ve škole. (Polášek, Buroňová, 2018)

Z kapitoly „Cíle etické výchovy“ z knihy Metodologie morálního a etického vzdělávání pro předškolní výchovu jsem vybrala cíle následující:

- uvést dítě do sociálního života mezilidské komunikace,
- poskytovat dětem přirozené prostředí k navazování kontaktů,
- vytvořit schopnost vyjadřovat své pocity, respektovat pocity druhých,
- vést děti k porozumění sama sebe, znát své silné i slabé stránky,
- vést děti k pomoci druhým,
- vést dítě k tomu, aby si stálo za svým názorem,
- posilovat sebedůvěru a sebevědomí,
- podněcovat děti k zodpovědnosti, emoční svobodě a autonomitě,
- vést děti k rozpoznání pravdivých a nepravdivých tvrzení,
- zdokonalovat kooperativní dovednosti u dětí,
- učit děti chránit své soukromí a bezpečí svých blízkých,
- podpořit pozitivní, aktivní přístup ke světu a k životu,
- vytvořit povědomí o mezilidských morálních hodnotách.

Témata představující multikulturní výchovu jsou velmi aktuální a to nejen v prostředí České republiky. Velmi úzce se dotýkají okolního světa, jak Evropy, tak vzdálenějších kontinentů. Díky multikulturní výchově se lidé učí diskutovat o konkrétních tématech a pracovat s nimi nejrozličnějším způsobem, učí se hovořit o rozdílnostech, snaží se je pochopit a hledat cestu k soužití. (Gulová, 2013)

4 Vybrané menšiny vzdělávající se v ČR a jejich vzdělávací systém

4.1 Ukrajina

Poloprezidentská republika Ukrajina, vznikla v roce 1991 odtržením od SSSR. Má více než 45 milionů obyvatel a hlavní město je Kyjev. 78% obyvatel tvoří Ukrajinci, mezi další národnosti, jejíž obyvatelé pobývají na území Ukrajiny, jsou Rusové, Krymští Tataři, Rumuni a další. Státním jazykem je ukrajinština a v úředním styku se používá také ruština. (META, 2015)

4.1.1 Ukrajinci v ČR

Migrace byla pro Ukrajinu součástí života odedávna. Ukrajinci se stěhovali do sousedních států, do Polska, na Slovensko, do Rumunska, Ruska, či Běloruska už v minulosti. Dnes na území České republiky míří velké procento Ukrajinců. Jsou největší komunitou na našem území. Mají zde spoustu pracovních příležitostí a mohou se učit také v kvalifikovaných oborech. (Tollarová, Hradečná, 2013)

4.1.2 Vzdělávací systém na Ukrajině

Úroveň vzdělanosti je určitě nesrovnatelná například s úrovní ve Vietnamu. Ukrajinské obyvatelstvo nijak nevybočuje z evropského průměru. Ukrajina má stejně jako u nás rozšířené základní, střední i vysokoškolské vzdělání. Systém školství se však liší. Ukrajina pokračuje ve vzdělávacím systému bývalého SSSR. Povinná školní docházka trvá 12 let a začíná v 5 nebo 6 letech. Fungují zde střední všeobecné vzdělávací školy, které se rozdělují na 3 stupně. První, elementární stupeň, trvá 4 roky, druhý, neboli základní, trvá 5 let a třetí stupeň, vyšší, trvá 3 roky. Vyšší stupeň už může zahrnovat specializaci. Mezi jednotlivými stupni žáci nemusejí plnit žádné testy ani zkoušky, navazují na sebe plynule. Po ukončení prvního stupně však mají žáci možnost přejít na gymnázium, které zahrnuje druhý a třetí stupeň. Žáci si také mohou zvolit internátní školu, která funguje na stejném principu jako střední všeobecná vzdělávací škola, ale liší se rozšířenou výukou některých předmětů, jako je například matematika, nebo jazyky. Úzké zaměření v rámci třetího stupně poskytuje lyceum a tzv. kolegium se zase zaměřuje na jazyky a společenské vědy. Další možností jsou učeliště, ty jsou totožná s českými učelišti. Pro zakončení všech tří stupňů musejí studenti splnit zkoušky,

které jsou obdobou české maturity. Na úzce profilovaných oborech studenti dosahují osvědčení. Vysoké školy jsou na Ukrajině běžně rozšířené, téměř v každém větším městě se vysoká škola nachází. Vysokou školu mohou navštěvovat studenti po ukončení třetího stupně vzdělání a panují zde trochu jiná pravidla, než na Českých vysokých školách. Velmi přísně se hlídá přítomnost na hodinách, je kladen velký důraz na domácí přípravu a práci studenta v hodinách. V prvním ročníku mají všichni studenti právo na stipendium a následovně je udělováno podle studijních výsledků. (Skotáková, 2015)

4.2 Vietnam

Vietnamská socialistická republika je socialistický stát, který vznikl roku 1945. Jeho hlavním městem je Hanoi a počet obyvatel přesahuje 90 milionů. Většinu obyvatel tvoří Vietnamci, dále Číňané a zbytek populace Khmerové a Čamové. Úředním jazykem je vietnamština a mezi nejrozšířenější cizí jazyky patří angličtina, čínština, ruština a francouzština. (META, 2015)

4.2.1 Vietnamci v ČR

V současné době jsou Vietnamci druhou nejpočetnější komunitou ze zemí mimo Evropskou unii, která v České republice žije. (ČSÚ, 2020) Většina Vietnamců na našem území žije díky povolení k trvalému, nebo dlouhodobému pobytu a důvodem je hlavně podnikání, nebo dobré pracovní podmínky a také sloučení rodiny. (Kocourek, 2007) Migrace obyvatel z Vietnamu do České republiky se rozšířila tak, že se Vietnamci stávají nedílnou součástí naší společnosti a proto je cílem najít takový způsob, díky kterému bude migrace pro obě strany přijatelná, prospěšná a dlouhodobě udržitelná. Vietnamská kultura je velmi odlišná od té naší, rozdílů můžeme vidět jak v odlišném chování, v postavení vietnamské rodiny, uctívání tradic a slavení svátků tak ve výchově a vzdělávání. (Tollarová, Hradečná a kol., 2013)

V roce 1991 se uskutečnilo první svobodné sčítání lidu a to zaznamenalo pouze 421 osobu, která se přihlásila k vietnamské národnosti. Další sčítání proběhlo o deset let později, v roce 2001 a k vietnamské národnosti se přihlásily 17 462 osoby. Markantní nárůst vietnamské národnosti v ČR se potvrdil i při posledním sčítání lidu a to v roce 2011, to ukázalo 29 660 osob, které se přihlásily k vietnamské národnosti. V roce 2019 pobývalo podle Českého statistického úřadu na území České republiky 61 952 Vietnamců (Vláda české republiky, 2020, ČSÚ, 2014)

4.2.2 Vzdělávací systém ve Vietnamu

Co se týče předškolního vzdělávání ve Vietnamu, od 3 měsíců do 3 let fungují jesle, kde jsou děti rozdělovány do různých skupin podle věku. Po jeslích následuje mateřská škola, kterou děti navštěvují od 3 do 6 let. Stejně jako jesle, školka děti vychovává a napomáhá jim rozvíjet jak fyzickou, tak duševní stránku. Mateřská škola postupně připravuje, stejně jako u nás, dítě na povinnou školní docházku, pomáhá utvářet osobnost dítěte. Mateřské školy jsou jak státní, tak soukromé, které mají lepší vybavení, zároveň jsou ale pro rodiče finančně náročnější. (Phuong Hien, 2007)

V 6 letech začíná ve Vietnamu povinná školní docházka, která trvá dvanáct let a dělí se na tři stupně. První stupeň navštěvují děti od 6 do 11 let a říká se mu primární. Druhý stupeň navštěvují žáci od 11 do 15 let a následuje střední škola, jejíž studium trvá 3 roky a je ukončeno maturitní zkouškou, podobně jako v Česku. Po maturitě si mohou studenti zvolit kratší, nebo delší studium na univerzitě, které trvá tři, nebo pět let. (META, 2015)

Docházka do školy dosud není bezplatná, pro děti z chudých rodin je však poplatek velmi nízký a zároveň existuje řada programů pro podporu chudých rodin. Do školy chodí děti v jednotném kroji. Ve vietnamské třídě je velmi často velký počet dětí. V jedné třídě bychom mohli vidět například až 50 žáků. Velký důraz klade vietnamské školství nejen na vzdělání, ale také na výchovu. (Vasiljev, 2015) Učitel je ve Vietnamu velmi vážený a pro děti důležitý. Dodnes je na mnoha vietnamských školách aplikováno tradiční vyučování, ve kterém se zastávají verbálně-pamětní metody, žáci se ve škole učí převážně teoretickým poznatkům. Podle některých kritiků obsahuje učivo příliš velké množství teoretických poznatků a na druhé straně je kladen malý důraz na rozvoj praktické, kulturní a tělesné výchovy. (Phuang Thi Phuong Hien, 2007) Stále nedochází ke změnám, které by napomohly ke zlepšení vietnamského školství tak, aby odpovídalo současným potřebám a umožňovalo pro děti lepší uplatnění v životě. Vietnam je však čím dál tím více otevřenou společností a určitě lze očekávat zlepšení. (Vasiljev, 2015)

4.3 Rusko

Rusko, federativní poloprezidentská republika, je největším státem světa. Vzniklo v roce 1991. Hlavním městem je Moskva a největší zastoupení v národnostním složení mají Rusové, dále Tataři a Ukrajinci. Na celém území Ruské federace je úředním jazykem ruština.

4.3.1 Rusové v ČR

Rusové přišli a území České republiky ve dvacátých letech 20. století. Druhá a třetí vlna migrace přišla o několik let později. Dnes jsou čtvrtou nejpočetnější komunitou žijící na území České republiky. V roce 2019 žilo na našem území přes 38 tisíc Rusů. (ČSÚ, 2020)

4.3.2 Vzdělávací systém v Rusku

Předškolní vzdělávání v Rusku je určené dětem od tří do šesti, někdy sedmi let, stejně jako u nás, ale není povinné. Děti tedy nastupují do školy v šesti, nebo sedmi letech. Před nástupem do školy vykonávají vstupní testy, při kterých se zjišťuje jejich intelektuální úroveň. Všeobecné vzdělání se svými cíli příliš neliší od našeho, základem je rozvoj čtenářství, počtů, základního teoretického myšlení a kultury chování. Hlavním jazykem ve všech státem akreditovaných základních škol je ruština. První čtyři roky školní docházky spadají pod základní školu, další už pod školu střední, která je také součástí povinné školní docházky. Je tu však možnost dodělat si v rámci střední školy nepovinnou desátou a jedenáctou třídu, což většina dětí také využívá. Dnes již v Rusku existují i soukromé školy, moderní ruský vzdělávací systém je však stále převážně centralizovaný. (META, 2015)

Výuka v základních školách probíhá ve smíšených, podobně početných třídách, jako je tomu v Česku. I další oblasti výuky se velmi podobají tomu, co známe u nás. Mezi povinné předměty patří čtení, psaní, matematika, přírodověda, výtvarná výchova, tělocvik a anglický, nebo německý jazyk. Učebnice a pomůcky na základní a střední škole jsou pro žáky bezplatné. Co se týče známkování, první půlrok na základní škole vůbec neexistuje, děti dostávají místo známek jen ocenění v podobě hvězdiček, čtverců, trojúhelníků, nebo je učitelé hodnotí ústně. Další období jsou zavedeny pětistupňové známky, přičemž fungují přesně naopak od těch našich. Pětka je známkou nejlepší. Další rozdíl můžeme vidět v tom, že na konci školního roku žáci nedostávají vysvědčení, pouze si zapíší známky do žákovské knížky, kterou pak musejí rodiče podepsat. Nižší střední vzdělání trvá pět let a je součástí povinné školní docházky. Pokud žák absolvuje desátou a jedenáctou třídu, může získat vysvědčení o plném středním vzdělání – maturitu. Žáci mohou toto vzdělání získat jak na běžné veřejné škole, tak na gymnáziích, nebo na lyceu. Dále mohou pokračovat na vysoké školy. (META, 2015)

5 Vlastní výzkum

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo vyhledat pedagogy, kteří vyučují žáky-cizince a zjistit, jak celkově vnímají přítomnosti těchto žáků ve své třídě. Dále také zjistit, jaké zkušenosti mají s vyučováním těchto žáků, jestli se s nimi běžně ve své praxi setkávají, nebo je to pro ně nová situace. Jakým způsobem s nimi pracují, jak zasahuje přítomnost žáka-cizince do výuky a jestli využívají speciální metody, nebo pomůcky pro výuku. Dále jsme se dotazovala na to, jak probíhá komunikace s rodiči těchto žáků a zda ovládají český jazyk. Zajímalo mě, jestli se pedagogové nějak speciálně na příchod žáka s OMJ připravují, jak pomáhají takovému žákovi začlenit se do kolektivu a také jak přistupují k multikulturní výchově. Jaké využívají metody, jak vnímají multikulturalitu ostatní žáci ve třídě a jak tím pracují.

Neméně důležitou částí výzkumu bylo vyhledat samotné žáky-cizince a zmapovat, jak vnímají svoje působení v české škole, jaká je pro ně výuka v češtině a jak se mezi českými spolužáky cítí. Dotazovala jsem se jak na základní otázky, kdy se do České republiky přistěhovali, nebo jakým jazykem mluví doma, tak hlavně na to, jak se cítí ve škole mezi spolužáky, jak hodnotí výuku v českém jazyce a jak jsou spokojení ve svojí škole. Zda si rozumí s českými spolužáky, jak oni multikulturalitu vnímají, co je pro ně na pobytu v Česku pozitivní a zda by bylo něco, co by chtěli změnit.

5.2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Celkem bylo dotazování 22 respondentů, které jsem rozdělila do tří skupin. Pedagogové, kteří mají zkušenosti s výukou a prací s dětmi-cizinci, dále žáci-cizinci, kteří jsou vzděláváni v českých základních školách a třetí skupinou jejich spolužáci. Dotazování byli učitelé i žáci v různých městech ČR, nejvíce rozhovorů je s učitelkami a žáky ze základních škol z měst v Královéhradeckém kraji, dále pak z Prahy a z Brna. Školy, ve kterých vyučují dotazované učitelky, se nijak zvlášť nezaměřují na výuku žáků-cizinců, jsou to běžné základní školy. S více jak polovinou dotazovaných učitelek se znám osobně, ať už z praxe, ze společných mimoškolních aktivit pro děti, nebo z vysoké školy a dle mého názoru jsou jejich zkušenosti přínosné jak pro tuto práci, tak hlavně pro moji budoucí praxi. Některé rozhovory jsem kvůli vyhlášení nouzového stavu v ČR, který znemožnil přístup do škol, prováděla online, u většiny rozhovorů se ke mně kvůli tomu dostaly kratší a stručnější odpovědi, jsou však konkrétní a dostačující.

Nejvíce žáků-cizinců, se kterými bylo možné rozhovory provést, pocházelo z Ukrajiny. Vzhledem k tomu, že je to nejpočetnější komunita, která na území České republiky žije, to nebylo překvapivé. Sama jsem při své praxi pracovala nejvíce s dětmi z této země. Nakonec jsem si z Ukrajiny vybrala jednoho chlapce a dvě dívky. Další početnou skupinou jsou vietnamské děti. Zařadila jsem jeden rozhovor s vietnamským chlapcem. Velmi zajímavá zkušenost pro mě byla možnost získat rozhovor s dívkou ze Sýrie. Halla, pocházející z této země, se vzdělává v základní škole v Hradci Králové. Nikdy dřív jsem se žákem z této země nepřišla do kontaktu a bylo velmi zajímavé zjistit, jak se tady cítí a jak celou situaci vnímá. Zaujal mě také příběh Williama z USA, ve své mimoškolní praxi jsem měla možnost pracovat s jedním žákem z této země, proto mě zajímalo, jak spolupráce funguje jinde a jak probíhá například komunikace s rodiči.

Dále jsem zapojila i ostatní žáky, které navštěvují třídy společně se žáky-cizinci. Zajímalo mě jejich názor na společné soužití ve třídě i mimo ni, jakým způsobem oni vnímají situaci ohledně spojení dvou kultur a jak přistupují k multikulturní výchově. Ve třídách, kde jsem vyučovala v rámci praxe, jsem prováděla hlavně neformální rozhovory a pozorovala jsem, jak se k žákovi chovají, s jednou třídou jsem strávila také školu v přírodě. Výsledky pozorování a rozhovorů popisují níže.

Tab. 1 Seznam dotazovaných učitelek

Učitelé		
Jméno	Pedagogická praxe	Škola
Klára	2 roky	I. stupeň ZŠ
Markéta	3 roky	I. stupeň ZŠ
Radka	14 let	I. stupeň ZŠ
Sylva	25 let	I. stupeň ZŠ
Gabriela	2 roky	I. stupeň ZŠ
Vendula	2 roky	I. stupeň ZŠ
Andrea	5 let	I. stupeň ZŠ
Marie	33 let	I. stupeň ZŠ
Eva	10 let	I. stupeň ZŠ
Jana	8 let	Mateřská škola

Tab. 2 Seznam dotazovaných žáků-cizinců

Žáci-cizinci			
Jméno	Národnost	Věk / třída	Pobyt v ČR
Jasmina	Ukrajina	9 let / 3. třída	5 let
Ivan	Ukrajina	10 let / 5. třída	6 let
Karolína	Ukrajina	8 let / 3. třída	5 let
Halla	Sýrie	10 let / 3. třída	7 let
Martin	Vietnam	7 let / 2. třída	4 roky
William	USA	7 let / 1. třída	1 rok

5.3 Metody výzkumu a sběr dat

Výzkum byl prováděn kvalitativní formou, pomocí rozhovorů. Rozhovor byl jasně strukturovaný, prováděn kladením otázek a jejich následným zodpovídáním. Pro učitele i žáky-cizince jsem sestavila okruhy otázek (viz přílohy), které měli možnost doplnit o svoje názory a nápady, pokud by chtěli téma více rozvést. Otázek bylo u obou rozhovorů zvoleno deset. Obsáhlejších odpovědí, se mně dostalo od dotazovaných učitelek, tedy i rozhovory byly delší. Stručnějších odpovědí a kratších rozhovorů naopak od žáků. U některých byl důvodem možná strach, nebo stres, u pár z nich také to, že nejsou zvyklé, i kvůli nedostatečné znalosti českého jazyka, mluvit v rozvítejších a obsáhlejších větách. Odpovídali stručně, ale vždy konkrétně a věcně. Některé rozhovory byly přímo zapisovány, ostatní přepsány do písemné formy a šest dotazovaných učitelek vyplnilo otázky písemnou formou. Všechny rozhovory byly následně přepsány do písemné podoby a texty byly analyzovány a porovnány. Příklady odpovědí a zajímavé pasáže jsou ocitovány v dalších kapitolách, všechno rozhovory jsou přiloženy na konci práce. Velká část průzkumného šetření probíhala v době nouzového stavu ČR, který byl vyhlášen po propuknutí pandemie.

5.4 Výzkumné okruhy otázek a očekávané výstupy

1. Příchod žáka s OMJ do třídy

Předpokládám, že většina učitelů má alespoň minimální informace, které získala v rámci studia na vysoké škole. Myslím si, že učitelé si před příchodem žáka-cizince do své třídy prostudují materiály, které jsou dostupné pro výuku žáků s OMJ, nebo jim tyto zkušenosti předají zkušenější pedagogové.

2. Zkušenosti s výukou žáků-cizinců

Dle mého názoru je v posledních letech větší a větší pravděpodobnost, že se pedagogové s žáky-cizinci ve svých třídách setkají. V rámci mé praxe jsem se setkala v polovině případů se třídami, kde tito žáci byli vzděláváni. U začínajících učitelek, které jsou mezi dotazovanými respondenty, tuto zkušenost nepředpokládám.

3. Klima ve třídě, ve které je integrován žák s OMJ

U odpovědí předpokládám jak pozitiva, tak negativa. Domnívám se, že žák-cizinec může obohatit třídní kolektiv, v rámci integrace se ostatní spolužáci učí poznávat jiné kultury a učí se žákovi-cizinci pomáhat, zároveň si myslím, že pro učitele může být výuka v jistých oblastech náročnější jak na přípravu, tak na provedení.

4. Práce se žákem-cizincem při výuce

Předpokládám, že pokud nemá žák perfektně osvojený český jazyk, učitel bude využívat různé speciální přístupy pro zjednodušení výuky. Zároveň si myslím, že ve většině případů bude docházet k doučování žáka-cizince, případně vytvoření individuálního vzdělávacího plánu.

5. Vztah žáka-cizince se spolužáky

Na základě svých zkušeností předpokládám, že klima třídy, kde se vzdělává žák-cizinec, se nebude výrazně lišit od ostatních tříd. Zároveň nevylučuji negativní zkušenosti ve vztazích žák-cizinec spolužák. Předpokládám, že učitelé budou využívat klasické metody pro rozvíjení vztahů jako v běžných třídách, kde tento žák integrován není.

6. Komunikace s rodiči-cizinci

Na základě zkušeností nedokážu posoudit, zda budou převládat kladné, nebo záporné odpovědi. V některých případech rodiče žáka-cizince neovládají dobře český jazyk, proto je komunikace velmi ztížená, naopak s některými rodiči není v komunikaci problém.

7. Přístup žáků cizinců k výuce, hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má

Předpokládám, že přístup žáků k výuce bude kladný, děti jsou z velké části snaživé a rychle se učí.

8. Výuka multikulturní výchovy ve třídě

Učitelé pracují s RVP ZV, kde se s multikulturní výchovou setkávají v rámci průřezových témat, proto předpokládám, že ji budou do výuky zařazovat. Pro některé učitelé bude možná pojetí multikulturní výchovy složitější, ale díky materiálům, které jsou dostupné, ji do výuky zvládnou zařadit.

9. Postoj žáků k rozlišným kulturám

Předpokládám, že díky multikulturní výchově a integraci se čím dál méně setkáváme s negativním přístupem k cizincům a žákům se speciálními potřebami.

10. Pobyt žáka-cizince v České republice, délka pobytu a jeho vnímání místa pobytu

V tomto okruhu jsem se dětí-cizinců ptala na to, jak dlouho v České republice žijí a jak jsou tady spokojení. Očekávala jsem kladné reakce, nesetkala jsem se v praxi s tím, že by bylo dítě-cizinec po přestěhování nespokojené.

11. Třídní klima z pohledu žáka-cizince

Myslím si, že mohou panovat v tomto okruhu rozdílné názory, některé děti se do kolektivu třídy začlení lépe, některé hůře.

12. Vztahy žáka-cizince se spolužáky ve třídě i mimo ni

Stejně jako u předchozího tématu předpokládám, že vztahy mohou být různé, setkala jsem se s dětmi, které mají ve třídě velmi dobré kamarády a tráví s nimi čas i mimo školu, zároveň jsem měla možnost setkat se s žákem-cizincem, který si ve třídě tolik se spolužáky nerozuměl a čas trávil raději sám.

13. Multikulturní výchova z pohledu žáka-cizince

Předpokládám, že někteří žáci-cizinci budou se svými spolužáky sdílet své zkušenosti, zážitky a dojmy ze své rodné země a kultury, zároveň si také myslím, že někteří se o svoji rodné zemi nebudou zmiňovat skoro vůbec.

14. Výuka a domácí příprava na vyučování z pohledu žáka-cizince

Domnívám se, že pro většinu žáků-cizinců nebude domácí příprava snadná. Důvodem může být náročnost úkolů, nebo to, že jim rodiče nebudou schopni dostatečně pomáhat.

5.5 Analýza získaných dat a interpretace odpovědí v rozhovorech

5.5.1 Rozhovory s učiteli

I. Příchod žáka s OMJ do třídy

Otázka č. 1: Připravovala jste se nějak na příchod žáka s OMJ do vaší třídy?

Většina dotazovaných v rozhovoru uváděla, že se na příchod žáka s odlišným mateřským jazykem nijak zvlášť nepřipravovala, což bylo pro mě celkem překvapivé. Sedm pedagogů odpovědělo na otázku jednoduše a to tak, že se na výuku předem nepřipravovali.

„Na příchod žákyně jsem se nepřipravovala. Halla je v ČR od mala takže se umí opravdu hezky dorozumívat.“ (Klára)

Příprava u dalších z dotazovaných učitelek obnášela schůzku s rodiči žáka-cizince před nástupem do školy. Jedna z dotazovaných se na spolupráci s žákem připravovala tak, že se naučila základní jazykové fráze a podle jejich slov to bylo velmi přínosné pro první setkání a následnou komunikaci, dokázala si s žákem vybudovat rychle přátelský vztah a komunikace se alespoň trochu zjednodušila. Další učitelka v rozhovoru uvedla, že třídu začala učit až v pololetí a o žákovi s OMJ se nedozvěděla s předstihem, proto neměla příležitost se více připravit.

„Ivan nastoupil do třídy, když jsem ještě tuto třídu neučila, hned po nástupu jsem k této třídě přišla, takže jsem neměla možnost se připravit.“ (Gabriela)

Podle odpovědí se na setkání s žákem nejvíce připravovala učitelka, která uvedla, že si sama objednávala učebnice pro cizince a intenzivně komunikovala s asistentkou, která měla od září nastoupit k ní do třídy a vést hodiny doučování žáka-cizince. Společně domlouvaly a probírali postup, jakým budou se žákem pracovat.

„Objednávala jsem učebnice pro cizince, ze kterých jsem čerpala inspiraci jak na aktivity v hodině, tak na hodiny doučování, které potom po domluvě vedla asistentka. Hodně jsme spolu komunikovaly, vymýšlely jsme, jak bude výuka probíhat, kdy by bylo lepší zařadit individuální přístup a kdy naopak začlenit žáka k ostatním.“ (Vendula)

II. Zkušenosti s výukou žáků-cizinců

Otázka č. 2: Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte zkušenosti s těmito žáky z jiného prostředí?

Odpovědi na tuto otázku korespondují s tím, jak dlouhou praxi mají dotazované. Ty, které vyučují kratší dobu (u dotazovaných jeden až tři roky po dokončení VŠ) odpovídaly, že zkušenosti nemají, naopak dotazované s víceletou praxí ve škole, se téměř ve sto procentech se žáky-cizinci setkaly. Jedna dotazovaná učitelka odpověděla, že se setkala s výukou poprvé jako asistentka a díky tomu nabrala zkušenosti, které mohla využít při výuce žáka, který přišel do její třídy. Další dotazovaná učitelka se setkala s výukou v rámci praxe na VŠ, přímo s ním však nepracovala, při praxi docházelo pouze k pozorování.

III. Klima ve třídě, ve které je integrován žák s OMJ

Otázka č. 3: Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec klima ve vaší třídě a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?

Tato otázka byla rozsáhlejší, většinou však převažovaly pozitivní odpovědi. Všechny dotazované uvedly, že přítomnost žáka-cizince ve třídě má hlavně pozitiva a celkový přínos pro klima ve třídě. Negativa dotazované učitelky buď vůbec nezmiňovaly, nebo jim nedávaly takový důraz.

„Žádná negativa u Hally nejsou. Halla je velmi hodné, snaživé, opravdu šikovné a kamarádké děvče. Děti ji mají rády a pro naši třídu je velikým přínosem. Díky zkušenostem její rodiny ze Sýrie, si umí Halla vážít maličkostí a má velice dobré srdce.“ (Klára)

„Při hodinách anglického jazyka žáček pomáhá ostatním s výslovností a ostatní žáky motivuje. Za negativní považují horší výslovnost cizince a porozumění ostatních žáků, což může narušovat bližší kamarádké vztahy s ostatními žáky, což se ale v průběhu školního roku výrazně zlepšilo.“ (Vendula)

Mezi hlavní pozitiva uváděly dotazované hlavně to, že žák-cizinec přináší do třídy nové informace o svojí zemi a spoustu věcí se od nich mohou jak spolužáci, tak i učitelé dozvědět. Jedna dotazovaná učitelka vedla, že pokaždé, když jede žačka na návštěvu do své rodné země, doveze ostatním malé dárky a díky tomu také dětem přibližuje život ve své zemi a svojí kulturu.

„Je hezké vidět, že se spolužáci zajímají o život svého kamaráda a vnímají rozdíly. Povídají si o rozdílech v kultuře, jaké slaví svátky, jejich zvyky, apod. Negativa spíše nevidím.“ (Gabriela)

Pouze jedna dotazovaná učitelka zmínila negativní zkušenost, která v odpovědi převažovala nad přínosy, jako poznání nové kultury a jiný pohled na svět. Měla možnost vyučovat dvě děti, které pocházely ze stejné země. Níže příkládám její odpověď.

„...Pokud jsou dva, vyčleňují se a straní se. I se na začátku opravdu nezačleňovaly do kolektivu vůbec, bylo to náročné jak pro ně, tak pro ostatní děti. Obě přišli do třídy s tím, že „se vyvyšovali“ nad ostatní děti. Dokonce jednou řekli, že my jsme „jen Češi“. Spolužáci z nich měli nejdříve obavy. Snažili jsme se s tím hodně pracovat, i když to bylo v prvních týdnech velmi náročné, hlavně taky kvůli těžké komunikaci s rodiči, kteří neuměli dobře česky. Nakonec se třídní učitelce i mně ale podařilo ve třídě utvořit takové klima, že se urovnaly všechny spory a jak žáci-cizinci, jak i jejich spolužáci se ve třídě cítili dobře“ (Sylva)

IV. Práce se žákem-cizincem při výuce

Otázka č. 4: Pracujete se žákem-cizincem ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)

Ve všech případech se dotázané učitelky shodly na tom, že žáci potřebují minimálně individuální přístup v českém jazyce. Většina učitelek uvedla, že žák má problémy při učení gramatiky českého jazyka, což je naprosto pochopitelné a osobně to považují za největší překážku. V praxi jsem se setkala ale s tím, že se tento nedostatek dá přeměnit ve výhodu, tím, že žáci, kteří jsou na tom naopak s učivem velmi dobře, nebo jsou od ostatních napřed, mohou svoje spolužáky žáky-cizince doučovat a pomáhat jim. Prospívá to jak upevňování vztahů mezi žáky, tak i v rozvoji obou těchto skupin. Při odpovídání na tuto otázku jsme s některými dotazovanými učitelkami narazily i na problém hodnocení žáků-cizinců. Zde jsou některé odpovědi.

„U didaktických testů mu nehodnotím psaní interpunkce, někdy opravím, ale nezhoršuji známku. Je to pro něj velmi obtížné držet krok s ostatními žáky, i když se snaží. Od rodičů jsem se dozvěděla, že začal nedávno chodit na doučování, protože doma je společné učení skoro nemožné, protože rodiče neumí česky. Už po pár hodinách u něj vidím velké pokroky.“ (Gabriela)

Polovina dotazovaných učitelek uvedla, že žáci dochází na doučování. Většinou doučují žáky přímo třídní učitelky, u dvou dětí doučuje asistentka. Sama jsem se několika hodin doučování ukrajinského žáka v 5. třídě účastnila a velmi mile mě překvapilo, jak žák pracoval v porovnání s prací při hodině. Jakmile měl na svůj úkol dostatek času, vše si mohl důkladně promyslet a odůvodnit, neudělal skoro žádnou chybu. Dobré výsledky jsou při doučování také určitě dány tím, že žák není pod tlakem celé třídy a více se na svůj výkon soustředí. Dvě z deseti dotazovaných učitelek uvedli, že žáci mají vypracovaný individuální vzdělávací plán, podle kterého pracují. Zaujala mě odpověď, ve které dotazovaná učitelka uvádí, že se naopak snaží se svoji žačkou jednat úplně stejně jako s ostatními, aby se cítila tak, že do třídy zapadá. Dobře se dorozumí, a proto není potřeba dělat rozdíly. Jakmile něco nejde, nebo něco nepochopí, věnuje jí více pozornosti po vyučování.

V. Vztah žáka-cizince se spolužáky

Otázka č. 5: Jaký vztah mají žáci vaší třídy mezi sebou? (cizinec – spolužáci)

Otázka č. 6: Podporujete a rozvíjíte nějakým způsobem tyto vztahy?

U otázky týkající se vztahů jsem čekala rozmanitější odpovědi, sama jsem se při své praxi setkala se třídou, kde byly vztahy rozdílné. Dívky mezi sebe spolužačku příliš nepřijaly, v hodinách probíhala spolupráce bez problémů, ale mimo vyučování byly vztahy spíše neutrální, na druhou stranu se žačka kamarádila spíše s chlapci. V další třídě, kterou jsem v

rámci praxe měla možnost pozorovat, byl žák-cizinec velmi tichý a kontakt se spolužáky vůbec nevyhledával. Samozřejmě se dají vztahy a klima třídy ovlivnit tím, že učitelka se žáky komunikuje, ke komunikaci je také vede, vytváří správné a pohodové podmínky a řeší případné problémy. Až na jednu odpověď byly všechny velmi pozitivní a vztahy ve všech třídách více než dobré. Z odpovědí se dá usoudit, že alespoň většina žáků je kamarádká, tvoří dobrý kolektiv a jsou schopni vzájemné spolupráce. Ve třídách je mnoho empatických žáků. Tyto vztahy udržují třídní učitelky podle odpovědí pomocí aktivit v rámci třídních hodin, projektových dnů, mimoškolních aktivit a hlavně tím, že spolu neustále komunikují. Dvě dotázané učitelky potvrdily, že se žáci-cizinci se svými kamarády ze třídy schází často i mimo školu, ve svém volném čase.

Co se týče druhé otázky v tomto tématu, podporování a rozvíjení vztahů mezi spolužáky, zde se odpovědi dotazovaných učitelek také poměrně shodovaly. Většina odpovídala, že vztahy rozvíjí stejně, jako by je rozvíjela, i kdyby žáka-cizince ve třídě nebyl. Konkrétně vztahy žák-cizince - spolužáci dvě z dotazovaných nerozvíjí vůbec, ostatní využívají běžné metody, jak jsem již uvedla.

„Různými hrami na rozvoj sociálního chování. Dále do hodin zařazuji skupinové práce, kde se děti učí spolupracovat. O problémech, které občas nastanou, se snažím mluvit s každým dítětem zvlášť v soukromí a také pak s celou třídou dohromady. Snažím se dětem stále ukazovat, že opravdu každý z nich je na něco dobrý, v něčem výjimečný a my ostatní bychom si toho druhého měli vážit a umět jeho dobré vlastnosti ocenit.“ (Klára)

„Snažím se dětem vysvětlit obtížnější situaci žáčka cizince, aby se jeho spolužáci dokázali vcítit do jeho role a lépe ho pochopili.“ (Vendula)

VI. Komunikace s rodiči-cizinci

Otázka č. 7: Jaké máte zkušenosti s komunikací s rodiči-cizinci? Vyhovuje Vám způsob komunikace a jsou rodiče v komunikaci aktivní?

V tématu komunikace s rodiči dětí-cizinců se mezi odpověďmi našlo více rozdílných názorů a zkušeností. Ve dvou případech dotázané učitelky odpověděly, že je komunikace spíše horší. Hlavním důvodem je to, že rodiče neovládají český jazyk na takové úrovni, aby se jím dorozuměli s učitelem.

„Komunikace s rodiči je téměř nulová – neumí česky.“ (Gabriela)

Velmi často je právě žák-cizinec jakýmsi prostředníkem pro komunikaci mezi učitelem a rodiči a to může být v některých případech velmi obtížné. Jedna z dotazovaných uvedla, že roli tlumočnicka občas přebírá starší syn rodičů, který umí lépe česky, než oni. I přes to, že někteří rodiče neumí plynule česky, se dá najít způsob, jakým komunikaci zjednodušit a jak k ní přistupovat.

„Rodiče se snaží hodně spolupracovat. Domluvit se s nimi je trochu náročnější, protože český jazyk neovládají tak dobře, jako jejich děti. Jelikož ale opravdu dobře spolupracují a jsou spolehliví, tak se nakonec vždy nějakým způsobem domluvíme.“ (Klára)

Zbylé dotazované hodnotili komunikaci jako spíše kladnou, ve dvou případech ale zmínili, že neznalost českého jazyka je při komunikaci nemalý handicap.

„Výborný, rodiče jsou většinou přátelští.“ (Radka)

„Komunikace probíhá v českém jazyce, rodiče jsou v komunikaci velmi aktivní.“ (Vendula)

„Jsou aktivní, snaží se, komunikují skvěle, ale pouze matka.“ (Markéta)

VII. Přístup žáků cizinců k výuce, hlavní vlastnosti, které žák ve vztahu k učení má

Otázka č. 8: Jak vnímáte přístup žáků cizinců k výuce? Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?

Z odpovědí, které v rozhovoru zazněly od dotazovaných, se potvrdila i moje vlastní zkušenost a to ta, že žáci-cizinci jsou ve velké většině velmi snaživí, do výuky se zapojují aktivně a domácí přípravu poctivě plní. Mezi nejčastější vlastnosti, které dotazované zmiňovaly, patřily pečlivost, snaživost a zodpovědnost. Jedna učitelka uvádí, že i přes problémy, které mají v českém jazyce, jsou děti velmi dobrými žáky a vynikají na druhou stranu například v přírodních vědách, nebo ve výchovách. Některé dotazované v rozhovorech uvedly, že to, že je žák-cizinec nemá na přístup k výuce vliv a srovnávají je s ostatními žáky.

„Hallu učení velice baví. V hodinách se snaží, je aktivní vždy celý den a plní všechny povinné i dobrovolné úkoly. Nejvíce ji baví matematika, kde si často vyžaduje i práci navíc. Halla je také velmi poctivá a pečlivá.“ (Klára)

Dotazovaná učitelka, která pracuje se žákem z USA mimo to, že je žák velmi aktivní, popisuje také občasné problémy s domácí přípravou a plněním domácích úkolů, což podle jejího názoru vyplývá z nedostatečné samostatnosti žáka.

VIII. Výuka multikulturní výchovy ve třídě

Otázka č. 9: Jak přistupujete k výuce multikulturní výchovy ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Po položení této otázky jsem očekávala rozsáhlejší a rozmanitější odpovědi. Domnívám se, že dnes existuje velká řada možností, jak multikulturní výchovu pojmout a jakým způsobem ji zařadit do vzdělávacího plánu. Odpovědi v tomto okruhu byly spíše obecnější. Každá dotazovaná učitelka se snaží své žáky vychovávat tak, aby tolerovali žáky a lidi jiné národnosti, aby respektovali odlišné kultury, aby spolu komunikovali a věděli, že všichni si jsou rovni. Většina z nich odpověděla, že využívá projektové hodiny, hodiny předmětu člověk a jeho svět, nebo různá videa a výukové materiály. Pouze dvě dotazované zmínily, že v rámci multikulturní výchovy žáci-cizinci vyprávějí o své zemi a představují svoji kulturu. Myslím si však, že toho využívá mnohem větší procento učitelů, jen to v rozhovoru konkrétně nezmínili.

„Snažím se je vést je k toleranci a rovnosti všech.“ (Markéta)

„Speciálních metod, nebo vlastních zkušeností spíše nevyužívám, jediné to, že Ivan vypráví o Ukrajině.“ (Gabriela)

IX. Postoj žáků k odlišným kulturám

Otázka č. 10: Jak vnímáte postoj žáků k odlišným kulturám? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Toto stále více diskutované téma je jedním z těch, na které se během svojí praxe snažím hodně zaměřovat, i proto mě velmi zajímalo, jak budou na tuto otázku dotazované odpovídat. Všechny odpovědi, které zazněly v rozhovorech, jsou ohledně přístupu dětí k odlišným kulturám kladné. Rozhodně to u všech dětí prvního stupně ZŠ není samozřejmost, ale domnívám se, že velké procento má stejný přístup, jako děti, které vyučují dotazované učitelky. Základem je samozřejmě to, co si děti přinášejí od svých rodičů. Na tom se shodují všechny dotazované.

„Setkala jsem se s obojím. Jak s velmi pozitivní, naštěstí to převažuje, tak s negativním. Záleží, s jakými názory z rodiny přicházejí, některé děti nemají vůbec žádný problém s cizinci, jiné jsou až rasisti. Když s odlišným kamarádem vyrůstají od mala, není problém. Proto jsem ráda, že ve třídě tyto děti mám a můžu vést ostatní k toleranci.“ (Sylva)

Velký vliv na tuto problematiku má určitě i to, z jaké země spolužák-cizinec pochází. Pokud je to země s kulturou blízkou té naší, žáci i žák-cizinec mají snadnější podmínky pro to se společně sžít a nevytvářejí se tak velké rozdíly. Pokud však do školy nastoupí žák z úplně odlišné země, s jinou kulturou, nebo náboženstvím, je někdy obtížné najít společnou cestu a zvyknout si na společné soužití. Nejen dobře vedená multikulturní výhoda tomu může pomoci. Pokud se žáci sami aktivně snaží poznávat jiné země a jejich kulturu, učitel by toho měl využít a vhodnou formou žáky v této oblasti rozvíjet.

„Děti se aktivně zajímají o odlišné kultury, zajímá je to. Pozitivně.“ (Gabriela)

„Dle mého, není postoj žáků určitě negativní. Spíše to vnímám tak, že několik žáků se o různé kultury zajímá a baví je zjišťovat nové informace, ostatní se pouze nezajímají.“ (Klára)

Po dokončení a zhodnocení rozhovorů s učitelkami jsem porovнала své prvotní očekávání a ve většině případů se s odpověďmi shodovala. Překvapilo mě, že se na příchod cizince ve škole většina dotazovaných žádným způsobem nepřipravovala, ale ve většině případů žáci-cizinci český jazyk ovládali dobře, proto asi nebyla důkladnější příprava potřebná. Okruh, který bych příště více rozvedla a ráda bych se mu věnovala více, je multikulturní výchova. V průběhu psaní diplomové práce, jsem se dostala k mnoha publikacím, díky kterým jsem získala povědomí o dalších metodách, které při výuce multikulturní výchovy využít a v průběhu praxe se k nim určitě vrátím. Celkem postoj učitelů k výuce žáků-cizinců po rozboru rozhovorů vnímám velmi pozitivně. U téměř všech rozhovorů se odpovědi nesly v pozitivním duchu, dotazované učitelky uváděly mnohem více pozitivních, než negativních zkušeností a vlastnosti dětí popisovali velmi kladně. Je patrné, že nějaké překážky přece jen začlenění žáků-cizinců do třídy přináší, převážně v komunikaci s rodiči, kteří někdy dostatečně neovládají český jazyk, nebo více času stráveného přípravami, nebo doučováním pro žáky-cizince.

5.5.2 Rozhovory se žáky-cizinci

X. Pobyť žáká-cizince v České republice, délka pobytu a jeho vnímání místa pobytu

Otázka č. 1: Jak dlouho žiješ v České republice a kolik ti bylo let, když ses přistěhoval/a? (pokud si žák pamatuje)

Otázka č. 2: Jak se ti líbí Česko? Znáš ještě nějaká místa/města, než to, ve kterém bydlíš a chodíš do školy?

Některé děti přesně věděly, kdy do Česka přijely, u dvou z nich musela informaci potvrdit paní učitelka. Nejkratší dobu je v Česku William z USA a to jeden rok. Velká výhoda však je, že má maminku Češku, takže i když žil v USA, nějaké základy českého jazyka měl. Podle informací od paní učitelky je s nimi velmi dobrá spolupráce a William učivo zvládá velmi dobře. Ostatní děti jsou v české škole 4 a více let.

XI. Třídní klima z pohledu žáká-cizince

Otázka č. 3: Jak se ti líbí ve tvé třídě? Jsi tam spokojený/á?

Otázka č. 4: Co máš na své třídě rád/a?

Otázka č. 5: Je něco, co by si chtěl/a, aby bylo ve třídě, nebo ve škole jinak?

K tomuto tématu jsem dle mého názoru získala více odpovědí během pozorování při praxích a při neformálními rozhovory se žáky, než z přímých rozhovorů. Dotazovaní žáci-cizinci při rozhovorech odpovídali velmi stručně a přece jen v běžném procesu vyučování a při pobytu ve škole se děti chovaly přirozeněji a mnohem více jsem o jejich chování ve třídě zjistila. Všechny dotazované děti odpovídaly tak, že jsou ve třídě spokojené.

„Hmmm, všechno. Nejvíce se mi líbí to, že vlastně, jak to říct, že prostě ta třída je taková hodně spokojená. Že není taková nudná. Že pořád se ty děti třeba usmívají, nebo máme hodně aktivit a tak...“

(Halla)

„Hlavně moje kamarády, s Lukášem chodíme po škole na fotbal. Hodně mě baví ve škole tělocvik.“

(Ivan)“

Mezi odpověďmi na otázku, co by na své třídě, nebo škole chtěly změnit, uvedly například to, aby se k sobě děti navzájem chovaly slušně, neurážely se, jeden žák uvedl, že by si přál, aby se děti ve škole trochu ztišily, že je tam pro něj příliš velký hluk.

„Aby se děti zlepšily v chování, někdy se urážejí navzájem, takže aby na sebe byli hodný.“ (Jasmína)

Obecně jsem měla z času stráveného ve třídě s dětmi-cizinci velmi pozitivní pocity. V jedné třídě jsem zaznamenala jen malé konflikty, které se týkaly vztahů v kolektivu, ale jak již bylo zmíněno v rozhovorech s učiteli, nemyslím si, že by důvodem byla jiná národnost žáka.

XII. Vztahy žáka-cizince se spolužáky ve třídě i mimo ni z pohledu tohoto žáka

Otázka č. 6: Jací jsou tvoji spolužáci? Máš ve třídě kamarády?

Jak uvedly dotazované učitelky, vztahy ve třídě vnímají velmi pozitivně. Odpovědi žáků-cizinců se od těchto názorů nijak neliší. Všechny dotazované děti uvedly, že mají ve třídě kamarády a že nemají žádné problémy ve vztazích se spolužáky. Stejně, jako u předchozí otázky jsem toto téma hodně vnímala během stráveného času ve třídách. V jedné třídě jsem narazila na situaci, kdy během vyučování učitelka dala žákovi-cizinci jiný úkol v českém jazyce, než ostatním a jedna spolužačka tento úkon okomentovala tím, že je to nespravedlivé, že dostává jednodušší úkoly. Líbilo se mně, jak se k tomu postavila učitelka, následující den si s dětmi o situaci popovídaly, každý mohl vyjádřit svůj názor a myslím si, že to velmi vztahům mezi dětmi prospělo.

„Jsou takoví hodní, milí. Pravda je, že když si třeba zapomenu nějaký to český slovo, že se mi nechce do hlavy to, chtít říct nějakou větu, nebo se mi stane, že můžu zapomenout trochu, ale vždycky mi pomůžou s tím. Jsou takoví milí, hodní, přátelský, zábavný. Je s nimi prostě strašná zábava.“ (Halla)

XIII. Multikulturní výchova z pohledu žáka-cizince

Otázka č. 7: Povídáte si ve škole o jiných kulturách/zemích? Vyprávíš spolužákům o své zemi, kde ses narodil/a?

V otázce, zda žáci-cizinci vyprávějí svým spolužákům o své zemi, se odpovědi celkem lišily. Některé děti žijí v České republice už tak dlouho a svoji zemi třeba vůbec nenavštěvují, že si ani nepamatují, jak to tam vypadá, proto nemají svým spolužákům co předávat. Naopak některé děti odpovídaly, že občas do své rodné země s rodiči jedou za rodinou a poté dětem ukazují fotky, předávají dárky, nebo vyprávějí co odlišného ve své zemi mají.

„Ano, vyprávěla jsem, když mně paní učitelka řekla, o tom, jaké to máme na Ukrajině, když tam jezdíme s mamkou.“ (Jasmína)

„Já si nepamatuju, jak to tam vypadá. Byl jsem malý, když jsme přijeli sem. Někdy mamka ukazuje fotky, protože tam byla, ale já si nepamatuju.“ (Martin)

Při praxi jsem se setkala například i s tím případem, že jsem se na rodnou zemi – Ukrajinu jedné žačky zeptala a ona mně sama sdělila, že o tom nechce mluvit, že její domov je v České republice a do Ukrajiny se nevrací. Co se týče starších dětí, nebo studentů-cizinců, se kterými jsem měla tu možnost se setkat, většinou jsem se setkala s pozitivním ohlasem a o své zemi buď řekli to, co si pamatují, nebo alespoň co ví z vyprávění rodičů.

XIV. Výuka a domácí příprava na vyučování z pohledu žáka-cizince

Otázka č. 8: Učíš se rád/a? Jaké předměty máš nejraději?

Otázka č. 9: Jakým jazykem mluvíte doma s rodiči?

Otázka č. 10: Mluví tvoji rodiče česky? Připravuješ se s nimi doma do školy?

Pouze dvě děti odpověděly spíše negativně na otázku, zda se rády učí. Pravděpodobně je to podmíněno i tím, jak jim učení jde, zda stíhají tempo ostatních spolužáků a jak jsou motivováni jak od rodičů, tak od pedagogů. Oblíbené předměty byly mezi dětmi celkem rozmanité, většina však uváděla matematiku, nebo různé výchovy.

„Někdy mně nejde moc čtení, protože jsem pomalá. Matematika je docela těžká, učím se jí ještě doma, když mám doučování. Ale baví mě, když něco vyrábíme, nebo kreslíme.“ (Karolína)

Všechny děti odpověděly, že s rodiči mluví doma svojí řečí. Většina z nich používá při komunikaci alespoň s jedním rodičem český jazyk, jen jeden žák uvedl, že mluví pouze svým jazykem a češtinu nepoužívají vůbec. Při možnosti doučování přímo v rodině jsem s rodiči komunikovala česky, ale mezi sebou potom s dítětem mluvili Ukrajinštinou. Velmi často se také stává, ať už podle výpovědí dětí, učitelů, nebo podle mých zkušeností, že rodiče využívají domácích úkolů, nebo doučování ke zlepšení své úrovně českého jazyka a učí se společně s dětmi.

„S rodiči mluvím arabsky a někdy třeba, když má mamka hodinu češtiny nebo domácí úkol, kde mají něco přeložit nebo naučit, tak jim s tím ráda pomůžu. Mluvíme s nimi třeba nějaký věci česky, aby si to zapamatovali. Třeba nějaký nová slova těžký.“ (Halla)

„Mluvíme dohromady česky a ukrajinsky. Někdy taky s tátou mluvíme rumunsky.“ (Jasmína)

„Hodně česky, mamka a taťka vietnamsky, ale já radši česky.“ (Martin)

Nejednoznačné byly také odpovědi žáků na otázku, zda se doma s rodiči připravují na vyučování a jestli jim pomáhají s domácími úkoly. Opět je to velmi úzce spojeno s úrovní

českého jazyka rodičů a dítěte a také ročníku, do kterého děti chodí. Ve vyšším ročníku se zvládají připravovat do školy samy, případně, pokud děti dochází na doučování, mohou se připravovat tam.

„Děláme spolu úkoly, někdy taky píšu sám psaní, nebo matematiku dělám sám do sešitu.“ (William)

„Umí, ale do školy se připravuju sám. Úkoly dělám v pokoji, někdy třeba nevím, jak mám úkol udělat, tak mně mamka nebo taťka pomůže, ale když vím, dělám je sám.“ (Ivan)

Jak jsem již zmínila, u většiny žáků bylo o dost složitější získat obsáhlejší odpovědi na některé otázky. Byla jsem proto ráda, že jsem měla možnost v rámci praxe strávit s dětmi čas ve třídě a pozorovat chování jednotlivých žáků. Během toho jsem si odnesla několik poznatků, které korespondovaly s výsledky rozhovorů s dětmi. Většina dětí opět odpovídala velmi pozitivně, stejně jako tomu bylo u učitelů. Všechny děti řekly, že se jim v České republice líbí, jsou spokojené ve své škole i třídě. Také vztahy mezi spolužáky jsou pozitivní, několikrát jsem již zmínila, že pokud se naskytly problémy, většinou nesouvisely s multikulturními rozdíly a učitelé s nimi pracovali stejně jako s běžnými problémy ve třídě. Co se týče sdílení zkušeností a zážitků žáků-cizinců ze své země se spolužáky, větší procento dětí tolik sdílné není, naopak děti, které do své země stále jezdí, většinou rádi se spolužáky jejich pocity sdílí. Předpokládala jsem, že pro většinu žáků-cizinců nebude domácí příprava na vyučování snadná a to se potvrdilo. Někteří žáci se musejí doma připravovat samy, kvůli nedostatečné znalosti českého jazyka u rodičů tak, jak jsem již zmínila.

5.5.3 Rozhovory se spolužáky, pozorování

Při rozhovorech se spolužáky jsem využívala spíše neformálního nestrukturovaného rozhovoru. Následující otázky jsem položila šesti žákům, kteří navštěvují stejnou třídu jako žáci-cizinci, doplňovala jsem je však o další otázky a hlavně jsem s nimi trávila čas ve třídě, během vyučování i jejich volného času a pozorovala jejich přirozené chování.

Otázka č. 1: Povídáte si ve škole o jiných kulturách /zemích? Zajímá tě to?

Otázka č. 2: Jste se svým spolužákem (cizincem) kamarádi? Povídáte si ve škole, nebo mimo školu?

Otázka č. 3: Pracuje (žák cizinec) stejně jako ty, nebo dostává speciální úkoly? Myslíš, že je to pro něj složitější se učit stejné věci jako ty?

K otázce, zda si někdy ve třídách při vyučování povídají o cizích zemích a kulturách, se děti tolik obsáhle nevyjadřovaly. Někteří žáci zmínili to, že jim učitelka vypráví o různých

místech a k tomu jim pouští videa, nebo promítá fotografie, což si myslím, že je velmi dobrá motivace k multikulturní výchově a děti si lépe představí, jak žijí lidé po celém světě. Až na jednoho žáka se všichni shodli, že jsou se svým spolužákem-cizincem kamarádi a mají dobré vztahy. Některé děti se dokonce se svým spolužákem-cizincem setkávají i mimo vyučování. Ve třídách učitelky zapojovali žáky cizince běžně do všech aktivit, i když třeba v českém jazyce byly na některé žáky úkoly obtížnější. Pomáhalo to jak žákům-cizincům, tak i ostatním spolužákům, naučili se výborně spolupracovat a navzájem si pomáhat. Všechny děti také vnímali, že spolužák má hlavně v českém jazyce oproti nim alespoň malý handicap a v rozhovorech uváděly, že dostává jejich spolužák speciální úkoly, nebo si byly vědomy toho, že dochází na doučování a musí se studiu věnovat o něco více, než oni.

„Někdy nám vypráví, jak to u nich vypadá. Taky máme rádi, když mluví cizím jazykem o jeho zemi.“

„Někdy má problém s češtinou. Paní učitelka jí někdy vysvětluje učení déle nebo s ní zůstane o přestávce ve třídě. Když něčemu nerozumí, o přestávce jí zkoušíme pomáhat i my ostatní.“

„Někdy máme speciální dny, kdy máme třeba i jiný jídlo z nějaký země, takže si o tom i povídáme ve třídě. A taky nám paní učitelka někdy vypráví, kde byla a ukazuje fotky.“

5.6 Shrnutí

Cílem výzkumné části bylo zmapovat situaci žáků s odlišným mateřským jazykem v inkluzivním škole formou kvalitativního průzkumného šetření. Jako průzkumnou metodu jsem zvolila strukturovaný rozhovor, Z důvodu sběru dat během nouzového stavu v ČR jsem oproti původnímu plánu provést rozhovory i s ostatními účastníky inkluzivního procesu omezila rozhovory pouze na učitele a žáky a přidala vlastní zkušenosti z praxe a dalších aktivit, které jsem s dětmi-cizinci absolvovala. I tak si myslím, že jsem získala dostatečné výsledky.

Dotazované učitelky mají všechny zkušenosti s výukou dětí-cizinců. Některé z nich se s nimi setkaly už během studia na VŠ, některé až v přímé praxi a některé už mají víceleté zkušenosti s těmito žáky, ale všechny se shodly na tom, že inkluze cizinců do běžných tříd v českých školách je rozhodně přínosem. Celkově byly rozhovory velmi pozitivní, občas dotazované učitelky zmínily nevýhody, například v komunikaci s rodiči. Jak jsem již několikrát zmínila, chtěla jsem také zjistit, jak přistupují učitelky k výuce multikulturní výchovy i proto, že mně osobně je tato oblast blízká. Zde byly odpovědi velmi odlišné, některé z dotazovaných nevyužívají žádných speciálních výukových postupů, některé naopak využívají jak svoje zkušenosti, tak různé další metody. Na základě získaných dat musím

konstatovat, že všechny předpokládané výstupy se potvrdily a obecně si myslím, že pedagogové přistupují k integraci ve větší míře velmi otevřeně a berou ji jako výhodu ve vzdělávacím procesu.

Mezi dotazované žáky-cizince jsem zařadila šest dětí, z toho tři děti z Ukrajiny, jednu dívku ze Sýrie, chlapce z USA a vietnamského chlapce. Každý z těchto dětí si prošly náročnou životní změnou v rámci stěhování ze své rodné země a musely se velmi rychle přizpůsobit v novém prostředí, komunitě a hlavně škole a třídě. Díky třídním učitelkám, které tyto děti vyučují si myslím, že u všech dopadla integrace velmi dobře. Žádné velké problémy v kolektivu jsem během pozorování a provádění rozhovorů nepostřehla, co se týče učení, některé problémy se určitě daly předpokládat a také se potvrdily. Ve všech těchto případech bylo ale vidět, že učitelky rychle zareagovaly a doplnily samotnou výuku o doučování, individuální konzultace nebo různá podpůrná opatření jako je např. IVP. Díky tomu se děti mnohem snáze připravovaly na výuku také doma, hlavně v případě, že jim rodiče nebyli schopni dostatečně pomáhat.

Závěr

V diplomové práci jsem měla za cíl popsat integraci žáků-cizinců do českých škol. První kapitola se zabývá obecně cizinci v České republice. Popisují zde problematiku migrace a její důvody a zabývám se legislativou a také počtem cizinců v České republice z různých zemí světa.

Ve druhé kapitole se zabývám hlavním tématem, které je cílem diplomové práce a to žáci-cizinci v českých školách. V úvodu jsem se snažila vymezit základní pojmy, popsat rozdíl, mezi integrací a inkluzí a popsat pojmy žák-cizinec a žák s odlišným mateřským jazykem. Zabývala jsem se počty žáků-cizinců na českých školách, zaměřila jsem se hlavně na nejvíce zastoupené skupiny, mezi které patří například děti z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, nebo Ruska. V dalších kapitolách jsem se zabývala problematikou přijímání žáků-cizinců do českých základních škol, jaké jsou podmínky pro přijetí a podle jakých kritérií se zařazuje žák-cizinec do ročníku. V kapitole Vzdělávání žáků cizinců jsem popisovala konkrétně, jakou mají roli v integračním procesu učitelé, jaký je postup při hodnocení žáka cizince a také jsem popsala hlavní organizace, které se zabývají problematikou integrace cizinců. Dále jsem se věnovala multikulturní výchově a jejímu zařazení do vzdělávacího programu na základních školách.

V poslední kapitole jsme si vybrala tři nejvíce zastoupené země mimo Evropu, z nichž se u nás vzdělávají žáci-cizinci a popsala jejich vzdělávací systémy.

Pomocí strukturovaných rozhovorů jsme prováděla výzkumné šetření, které mělo za cíl zmapovat situaci žáků-cizinců v českých základních školách a zjistit, jaký mají k této problematice přístup pedagogové. Ze získaných údajů a výpovědí učitelů si trůfám říci, že ve velké míře je postoj k integraci žáků-cizinců do českých základních škol kladný a pedagogové ho hodnotí jako přínos pro všechny zúčastněné strany. Dotazované učitelky vnímají přítomnost žáka cizince ve své třídě jako něco, co jim otevírá možnosti k jejich profesnímu růstu a zároveň mohou v některých případech využít situaci pro obohacení výuky. Integrace cizinců do škol má bezpochyby i své negativní stránky, jak uvedly dotazované učitelky, je těžké zkoordinovat práci žáka-cizince a ostatních spolužáků, ale pokud má pedagog pozitivní a profesionální přístup, stále převažují spíše pozitiva.

Integrace žáků-cizinců do českých základních škol se čím dál více rozvíjí a pro většinu škol už je běžnou praxí. Díky tomu, že jsem se během vypracování diplomové práce pohybovala ve školách a třídách s integrovanými žáky-cizinci, načerpala jsem mnoho informací a zkušeností, které mohu využít v budoucí praxi.

Seznam použité literatury

1. AUČCJ, 2020. Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka. In: [auccj.cz](http://www.auccj.cz) [online]. © 2020 [cit. 2020-06-30] Dostupné z <http://www.auccj.cz>
2. BEJČEK, Jan Matěj, 2016. *Úvod do práce s rodinami migrantů s udělenou mezinárodní ochranou*. Vyd. 1. Praha: Univerzita J. A. Komenského. ISBN: 9788074521232
3. BITTNEROVÁ, Dana Ed. 2009. *Vzdělávací potřeby sociokulturně znevýhodněných*. Vyd. 1. Praha: ERMAT. ISBN 978-80-87178-06-5
4. CASTELLI, Francesco, 2018, *Drivers of migration: why do people move?* [online] July 2018, [cit. 2020-02-15]. Dostupné z <https://academic.oup.com/jtm/article/25/1/tay040/5056445>
5. ČERNÍK, Jan, IČO, Ján, KOCOUREK, Jiří, KOMERS, Petr, MARTÍNKOVÁ, Šárka, NOVÁKOVÁ, Kateřina, PECHOVÁ, Eva, PHUONG HIEN, Phung Thi, VASILJEV, Ivo, 2007. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Vyd. 1. Praha: H&H. 978-80-7319-055-2
6. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014. Analýza – Národnostní struktura obyvatel. In: [czso.cz](http://www.czso.cz) [online]. [cit. 2020-06-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>
7. HÁJKOVÁ, Eva, 2014. *Žák–cizinec v hodinách češtiny na základní škole*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze Pedagogická fakulta. ISBN: 978-80-7290-809-7
8. ILJUK, Boris, ed. a ŠVARCOVÁ, Eva. 2008. *Děti cizinců a reemigrantů na školách: etický rámec interakce: [sborník z konference]*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-466-8.
9. JANEBOVÁ, Eva, 2010. *Interkulturní komunikace ve škole*. Vyd. 2. Praha: Fortuna. ISBN 978-80-7373-063-5
10. KOSTELECKÁ, Yvona, KKOSTELECKÝ, Tomáš, KOHNOVÁ, Jana, TOMÁŠOVÁ, Michaela, POKORNÁ, Kateřina, VOJTÍŠKOVÁ, Kateřina, ŠIMON, Martin, 2013. *Žáci-cizinci v základních školách*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-630-7 Dostupné také z https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/kostelecka_zaci-cizinci_v_zakladnich_skolach.pdf

11. LIŠKOVÁ, Kateřina, OBROVSKÁ Jana, JARKOVSKÁ, Lucie, SOURALOVÁ, Adéla, 2015. *Etnická rozmanitost ve škole: Stejnost v různosti*. Praha: Portál. 978-80-262-0792-4
12. META o.p.s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2015. *Jaká je škola u mě doma*. Vyd. 2. Praha: Meta. ISBN 978-80-260-2446-0
13. META, 2020. Meta o.p. s. In:meta-ops.eu [online]. © 2020 [cit. 2020-06-30] Dostupné z <https://meta-ops.eu/>
14. META, 2020. Počty cizinců na školách, In: Inkluzivní škola [online], aktualizováno 12. 6. 2020 [cit. 2020-06-30]. Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/pocty-cizincu-na-skolach>
15. MŠMT, 2020. Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele do roku 2019/20. In: Toiler.uiv - MŠMT, odbor školské statistiky, analýz a rozvoje eEducation [online]. © 2020 [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>
16. MVČR, 2014. Udělení státního občanství České republiky In:mvcz.cz, Odbor všeobecné správy, oddělení státního občanství a matrik [online]. 2014 [cit. 2020-06-30] Dostupné z <https://www.mvcz.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>
17. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ, 2020. Děti/žáci-cizinci a děti/žáci s odlišným mateřským jazykem. In:nuv.cz [online]. © 2011-2020 [cit. 2020-06-30] Dostupné z <http://www.nuv.cz/t/ciz>
18. OBOR STATISTIKY TRHU PRÁCE A ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ, 2017. *Život cizinců v ČR*. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/45390720/29002617.pdf/8d53d96a-2fa7-4699-9976-90f0a5b0ed08?version=1.0>
19. OBROVSKÁ, Jana, SOUTALOVÁ, Adéla, 2014, ročník IX. *Sociální studia 2/2014. Cizinci a menšinci mezi školou a každodenností*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
20. PETERS, Jeremy, 1999, *What is Inclusion?* [online] 1999, [cit. 2020-02-25]. Dostupné z <https://core.ac.uk/download/pdf/48615513.pdf>
21. POHNĚTALOVÁ, Yveta, 2015. *Vztahy školy a rodiny*. Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-626-1
22. POLÁŠEK, Ota, BURŇOVÁ, Dana, ARSLAN, Figen, STAMENOVÁ, Danka, CHOKOVÁ, Julia, MALLIA Giovanna, MAIORANA, Maria, 2018. *Metodologie morálního a etického vzdělávání pro předškolní výchovu*. Ostrava: En Face. ISBN 9788087264768

23. PREISSOVÁ, Andrea, ŠVACHOVÁ, Irena, 2013. *Protipředsudkové vzdělávání v kontextu multikulturalismu*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 9788024434131
24. PRŮCHA, Jan, 2006. *Multikulturní výchova, Příručka (nejen) pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton. ISBN 8072548662
25. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert (eds.), 2010. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Vyd. 1. Praha: Slon. ISBN 978-80-7419-023-0
26. SKUTIL, Martin, ZIKL, Pavel a kolektiv, 2011, *Pedagogický a speciálně pedagogický slovník*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3855-0
27. SOUTH EAST ASIA – LIAISON, Z.S., 2020. Prostředník mezi ČR a Vietnamem (JV Asii). In: dea-l.cz [online]. © 2020 [cit. 2020-06-30] Dostupné z <http://sea-l.cz/cs/>
28. TOLLAROVÁ, Blanka, HRADEČNÁ, Marie, ŠPIRKOVÁ Andrea a kol., 2013. *Jsme lidé jedné země, Program prevence xenofobie a rasismu*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0376-6
29. TRBOLA, Robert, RÁKOCZYOVÁ Miroslava, 2011. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I., Integrovaná politika*. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principa. ISBN 978-80-87474-19-8
30. VOTAVOVÁ, Renata, 2013. Rozdílný význam pojmů integrace a inkluze. In: Metodický portál RVP [online] 20. 02. 2013 [cit. 2020-02-25]. Dostupné z <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/SSC/17243/ROZDILNY-VYZNAM-POJMU-INTEGRACE-A-INKLUZE.html/>
31. Vyhláška č. 433/2013 Sb., o prokazování znalosti českého jazyka a českých reálií pro účely udělování státního občanství České republiky, [online]. 2013, aktuální znění 01. 01.2014 [cit. 2020-06-30]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-433>
32. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, [online]. 2005, aktuální znění 01. 09.2019 [cit. 2020-06-30]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-48>
33. Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných [online]. 2016, aktuální znění 01. 01.2020 [cit. 2020-06-30]. Dostupné také z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>
34. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. 2004, aktuální znění 11.07.2020 [cit. 2020-06-30].

Dostupné také z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-11-7-2020>

35. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí [online]. 1999, aktuální znění 01. 01.2018 [cit. 2020-06-30]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359?text=cizinec>
36. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů [online]. 1999, aktuální znění 01. 07. 2020 – 30. 09. 2020. [cit. 2020-06-30]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>
37. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu [online]. 1999, aktuální znění 31. 07. 2019. [cit. 2020-06-30]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>
38. Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky azylu [online]. 2013, aktuální znění 21. 11. 2019. [cit. 2020-06-30]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-186>

Seznam tabulek

Tab. 1: Seznam dotazovaných učitelek

Tab. 2: Seznam dotazovaných žáků-cizinců

Seznam grafů

- Graf 1: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu 2004 – 2018
- Graf 2: Vývoj počtu žáků-cizinců za uplynulé roky
- Graf 3: Počty žáků cizinců ve školním roce 2018/2019 podle místa původu
- Graf 4: Vývoj počtu žáků-cizinců v nejvíce zastoupených zemích

Seznam příloh

- Příloha 1: Otázky pro rozhovor s učiteli a žáky
- Příloha 2: Rozhovory s učitelkami
- Příloha 3: Rozhovory se žáky-cizinci, rozhovory se spolužáky

Přílohy

Příloha 1 - Otázky pro rozhovor s učitelkami a žáky

Učitelé

1. Připravovala jste se nějak na příchod žáka s OMJ do vaší třídy?
2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte zkušenosti s těmito žáky z jiného prostředí?
3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec klima ve vaší třídě a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?
4. Pracujete se žákem cizincem ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)
5. Jaký vztah mají žáci vaší třídy mezi sebou? (cizinec s OMJ – spolužáci)
6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?
7. Jaké máte zkušenosti s komunikací s rodiči-cizinci? Vyhovuje vám způsob komunikace a jsou rodiče v komunikaci aktivní?
8. Jak vnímáte přístup žáků cizinců k výuce? Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?
9. Jak přistupujete k výuce multikulturní výchovy ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?
10. Jak vnímáte postoj žáků k rozličným kulturám? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Žáci-cizinci

1. Jak dlouho žiješ v České republice a kolik ti bylo let, když ses přistěhoval/a? (pokud si žák pamatuje)
2. Jak se ti líbí Česko? Znáš ještě nějaký místa/města, než to, ve kterém bydlíš a chodíš do školy?
3. Jak se ti líbí ve tvé třídě? Jsi tam spokojený/á?
4. Co máš na své třídě rád?
5. Je něco, co by si chtěl/a, aby bylo ve třídě, nebo ve škole jinak?
6. Jací jsou tvoji spolužáci? Máš ve třídě kamarády?
7. Povídáte si ve škole o jiných kulturách/zemích? Vyprávíš spolužákům o své zemi, kde ses narodil/a?
8. Učíš se rád/a? Jaké předměty máš nejraději?
9. Jakým jazykem mluvíte doma s rodiči?
10. Mluví tvoji rodiče česky? Připravuješ se s nimi doma do školy?

Spolužáci

1. Povídáte si ve škole o jiných kulturách /zemích? Zajímá tě to?
2. Jste se svým spolužákem (cizincem) kamarádi? Povídáte si ve škole, nebo mimo školu?
3. Pracuje (žák cizinec) stejně jako ty, nebo dostává speciální úkoly? Myslíš, že je to pro něj složitější se učit stejné věci jako ty?

Příloha 2 – Rozhovory učitelů

učitel	
jméno	Klára
praxe	2 roky v základní škole
třída	třetí

1. Připravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?

Na příchod žákyně jsem se nepřipravovala. Halla je v ČR od mala takže se umí opravdu hezky dorozumívat.

2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?

Ne, tohle je moje první zkušenost.

3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?

Žádná negativa u Hally nejsou. Halla je velmi hodné, snaživé, opravdu šikovné a kamarádké děvče. Děti ji mají rády a pro naši třídu je velikým přínosem. Díky zkušenostem její rodiny ze Sýrie, si umí Halla vážit maličností a má velice dobré srdce.

4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)

S Hallou není třeba pracovat odlišně. Dobře se dorozumí. Spíše se s ní snažím jednat stejně jako s ostatními, aby se cítila tak, že do třídy zapadá. Jediné, v čem je potřeba Halle věnovat více pozornosti, je při hodinách českého jazyka, kde má problém s diakritikou, i/y a slovosledem. Halla je ale velmi učenlivé děvče.

5. Jaký **vztah** mají žáci vaší třídy mezi sebou? (cizinec s OMJ – spolužáci)

Ve třídě panují kamarádké vztahy. Žáci tvoří opravdu dobrý kolektiv a jsou schopni vzájemné spolupráce. Je zde mnoho empatických žáků, kteří spojují ostatní děti mezi sebou a vytváří tak další kamarádké vztahy. Jedním z těchto žáků je i Halla.

6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?

Různými hrami na rozvoj sociálního chování. Dále do hodin zařazují skupinové práce, kde se děti učí spolupracovat. O problémech, které občas nastanou, se snažím mluvit s každým dítětem zvlášť v soukromí a také pak s celou třídou dohromady. Snažím se

dětem stále ukazovat, že opravdu každý z nich je na něco dobrý, v něčem výjimečný a my ostatní bychom si toho druhého měli vážit a umět jeho dobré vlastnosti ocenit.

7. Jaké máte zkušenosti s komunikací s rodiči-cizinci? Vyhovuje vám způsob **komunikace** a jsou rodiče v komunikaci aktivní?

Rodiče se snaží hodně spolupracovat. Domluvit se s nimi je trochu náročnější, protože český jazyk neovládají tak dobře, jako jejich děti. Jelikož ale opravdu dobře spolupracují a jsou spolehliví, tak se nakonec vždy nějakým způsobem domluvíme.

8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce**? Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?

Hallu učení velice baví. V hodinách se snaží, je aktivní vždy celý den a plní všechny povinné i dobrovolné úkoly. Nejvíce ji baví matematika, kde si často vyžaduje i práci navíc. Halla je také velmi poctivá a pečlivá.

9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Snažím se děti vychovávat tak, aby si vážily každého člověka. Dále nám pak děti, pocházející z jiných zemí, svou zemi vždy představily (Japonsko, Sýrie).

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozlišným kulturám**? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Dle mého, není postoj žáků určitě negativní. Spíše to vnímám tak, že několik žáků se o různé kultury zajímá a baví je zjišťovat nové informace, ostatní se pouze nezajímají.

učitel	
jméno	Sylva
praxe	25 let v základní škole
třída	čtvrtá

1. Připravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?

Ano, naučila jsem se základní jazykové fráze. Myslí si, že je to minimum, co jsem mohla udělat pro to, aby nám komunikace šla od začátku lépe a vyplatilo se. Myslím si, že to pomohlo i v tom, aby se žák tolik nestyděl a aby vnímal, že se není čeho bát. Ostatní děti ve třídě bavilo, když jsem na něj někdy promluvila jeho jazykem a hned se to chtěli naučit také. Bohužel to ale nestačilo pro komunikaci s rodiči.

2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?

Ano, už jsem prošla třídou, kde žák-cizinec byl, ale uměl velmi dobře česky jak on, tak rodiče. Takže to taková změna oproti ostatním žákům nebyla.

3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?

Určitě nové kulturní poznatky, které obohatí ostatní. Jiný náhled na svět. Prošla jsem si také ale zkušeností, kde jsem se s přítomností cizinců vyrovnávala o něco hůře. Měla jsem možnost pár předmětů učit ve třídě, kde byli cizinci z jedné země dva. Pokud jsou dva, vyčleňují se a straní se. I se na začátku opravdu nezačleňovaly do kolektivu vůbec, bylo to náročné jak pro ně, tak pro ostatní děti. Obě přišli do třídy s tím, že „se vyvyšovali“ nad ostatní děti. Dokonce jednou řekli, že my jsme „jen Češi“. Spolužáci z nich měli nejdříve obavy. Snažili jsme se s tím hodně pracovat, i když to bylo v prvních týdnech velmi náročné, hlavně taky kvůli těžké komunikaci s rodiči, kteří neuměli dobře česky. Nakonec se třídní učitelce i mně ale podařilo ve třídě vytvořit takové klima, že se urovnaly všechny spory a jak žáci-cizinci, jak i jejich spolužáci se ve třídě cítili dobře

4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)

Určitě je dobré zařadit doučování. Já jsem ho například doporučila i rodičům žáka, který uměl česky velmi dobře. Šlo jen o jednu vyučovací hodinu týdně, kdy jsem byla se

žákem sama a mohla zjistit, jestli mu něco opravdu nedělá potíže. Postupem času jsme si zvykli na takový režim, že když žák v něčem vycítil slabinu, přišel sám a třeba jen dvakrát za měsíc jsme si po vyučování sedli a látku probrali. Potěšilo mě, že se tak jednou stalo, i když nastal problém mimo vyučování. Žák přišel že se mu nelíbilo, jak se k němu někdo choval a všechno se v pořádku vysvětlilo. Vybudovali jsme si důvěru a skvělý vztah.

5. Jaký **vztah mají žáci vaší třídy mezi sebou?** (cizinec s OMJ – spolužáci)

Určitě bych řekla, že převažuje kamarádský. V této třídě zatím nenastal velký konflikt, který by byl zapříčiněn tím, že žák je cizinec.

6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?

Na začátku jsem se snažila vysvětlit jim kulturních odlišností, zařazovala jsem hodně projektové hodiny, aby nevznikaly šumy, aby se děti kamarádily.

7. Jaké máte zkušenosti s **komunikací s rodiči-cizinci?** Vyhovuje vám způsob komunikace a jsou rodiče v komunikaci aktivní?

V tom je největší problém. Rodiče neumí český jazyk, takže je to někdy velmi obtížné. Většinou to je tak, že žák-cizinec překládá, stalo se mně taky, že na třídní schůzky si přivedli staršího sourozence jako tlumočníka.

8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce?** Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?

Asi bych řekla, že Jsou pilnější, snaživější, což vychází z rodiny. Mají problémy v češtině, ale vynikají například v přírodních vědách. Ve třídě, kde jsem učila dříve měl jeden žák-cizinec velké nadání pro matematiku.

9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Snažím se ji zařadit v rámci projektové výuky, povídáme si o rozdílných kulturách, nebo koukáme na různá videa a filmy, aby si to děti dokázaly představit.

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozličným kulturám?** (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Setkala jsem se s obojím. Jak s velmi pozitivním, naštěstí to převažuje, tak s negativním. Záleží, s jakými názory z rodiny přicházejí, některé děti nemají vůbec žádný problém

s cizinci, jiné jsou až rasisti. Když s odlišným kamarádem vyrůstají od mala, není problém. Proto jsem ráda, že ve třídě tyto děti mám a můžu vést ostatní k toleranci.

učitel	
jméno	Markéta
praxe	3 roky v základní škole
třída	třetí

1. Připravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?

Nepřipravovala. Nějaké zkušenosti jsem měla ze školy, kde jsem pracovala jako asistentka, takže jsem si řekla, že to v budoucí praxi využiji co nejvíce a během výuky budu dohánět, co bude potřeba.

2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?

Ano, jako asistentka. Pracovala jsem ve škole, kde bylo takových žáků více, v naší třídě byl jeden kluk z Vietnamu.

3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?

Určitě obohacuje informacemi o jeho zemi, občas si s dětmi povídají i mimo vyučování. Využíváme jeho přítomnost třeba i během projektových dní, nebo nějakých jiných aktivit.

4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)

Dochází ke mně na doučování. Jinak v hodinách není potřeba, když něčemu nerozumí, probereme to na doučování.

5. Jaký **vztah mají žáci vaší třídy mezi sebou?** (cizinec s OMJ – spolužáci)

Vztah mají skvělý, žádný problém se zatím nevyskytl.

6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?

Opravdu to není moc potřeba, ale vztahy rozvíjíme jako v běžné třídě – výlety, mimoškolní aktivity, školy v přírodě...

7. Jaké máte zkušenosti s **komunikací s rodiči-cizinci?** Vyhovuje vám způsob komunikace a jsou rodiče v komunikaci aktivní?

Jsou celkem aktivní a snaží se. Zajímají se o prospěch, chodí na rodičovské schůzky. Je ale pravda, že komunikují hlavně s matkou.

8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce**? Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?

Určitě pečlivost a snaživost. Celkově to vnímám velmi pozitivně.

9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Ze všeho nejvíc se snažím děti vést k toleranci a rovnosti všech.

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozlišným kulturám**? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

V mojí třídě určitě pozitivně. Jak už jsem říkala, nesetkala jsem se s žádným problémem.

učitel	
jméno	Radka
praxe	14 let v základní škole
třída	pátá

1. Připravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?
Nepřipravovala, vše jsem nechala na začátek školního roku.
2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?
Ano, už jsem nějaké zkušenosti měla, učila jsem třídu, kde jsem jednu takovou žačku měla, ale práce s ní byla naprosto bez problémů, česky uměla velmi dobře jak ona, tak i její rodiče.
3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?
Ve třídě je dobré klima obecně, cizinec, kterého vyučuji je velmi přátelský a je ve třídě určitě přínosem.
4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)
Ano, druhým rokem dochází na doučování a má vypracovaný IVP-
5. Jaký **vztah mají žáci vaší třídy mezi sebou?** (cizinec s OMJ – spolužáci)
Dobrá, občas jsou samozřejmě nějaké menší problémy, ale neřekla bych, že to souvisí s tím, že máme ve třídě žáka cizince. Když už nějaký problém řešíme, je to stejné jako v běžné třídě.
6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?
Snažím se využívat něčeho, co děti baví. Takže hrajeme různé hry, jezdíme na výlety a školy v přírodě. To je pro utužení vztahů podle mě nejlepší.
7. Jaké máte zkušenosti s **komunikací s rodiči-cizinci?** Vyhovuje vám způsob komunikace a jsou rodiče v komunikaci aktivní?
Zkušenosti mám vlastně jen pozitivní. Rodiče byli v obou případech, kdy jsem se setkala s žákem-cizincem velmi přátelští.
8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce?** Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?

Přístup je také pozitivní, snaha je tam úplně stejně jako u většiny ostatních dětí ve třídě.

9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Vedu je hlavně k všeobecné toleranci.

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozličným kulturám**? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Kladně, žádné negativní chování ve třídě jsem nezaznamenala.

učitel	
jméno	Gabriela
praxe	2 roky v základní škole
třída	čtvrtá

1. Připravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?
Ivan přišel do třídy, když jsem ještě tuto třídu neučila, hned po nástupu jsem k této třídě přišla, takže jsem neměla možnost se připravit.
2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?
Nemám, nikdy jsem se s tím nesečkala.
3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?
Mluví o své kultuře, jaké slaví svátky, jejich zvyky, apod. Negativa spíše nevidím.
4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)
Spíše ne. Jediné – u didaktických testů mu nehodnotím psaní interpunkce, někdy opravím, ale nezhoršuji známku.
5. Jaký **vztah mají žáci vaší třídy mezi sebou?** (cizinec s OMJ – spolužáci)
Ivan je tichý a klidný žák, spolužáci ho mají rádi, s klukama se schází i po škole
6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?
Spíše ne.
7. Jaké máte zkušenosti s **komunikací s rodiči-cizinci?** Vyhovuje vám způsob komunikace a jsou rodiče v komunikaci aktivní?
Komunikace s rodiči je téměř nulová – neumí česky.
8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce?** Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?
Ivanův přístup je zodpovědný. I když se s ním doma nemohou do školy připravovat, protože rodiče česky neumí, je velmi snaživý a domácí úkoly si pni úplně sám.
9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Specifický přístup ne, někdy nám Ivan vypráví o Ukrajině, třeba potom, co se odtamtud s rodiči vrátí. Párkrát tam byli za rodinou.

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozličným kulturám**? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Děti se aktivně zajímají o odlišné kultury, zajímá je to. Takže pozitivně.

učitel	
jméno	Vendula
praxe	2 roky v základní škole
třída	první

1. Připravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?

Objednávala jsem učebnice pro cizince, komunikovala s asistentkou, která se připravovala na hodiny doučování s žákem cizincem.

2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?

Setkala jsem se pouze během praxe při studiu na VŠ.

3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?

Při hodinách anglického jazyka žáček pomáhá ostatním s výslovností a ostatní žáky motivuje. Za negativní považují horší výslovnost cizince a porozumění ostatních žáků, což může narušovat bližší kamarádské vztahy s ostatními žáky, což se ale v průběhu školního roku výrazně zlepšilo.

4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)

Žák má vytvořené IVP a dochází na doučování.

5. Jaký **vztah** mají žáci vaší třídy mezi sebou? (cizinec s OMJ – spolužáci)

Dobré, s jedním žákem se setkává také ve svém volném čase, s dalšími pak na odpoledních zájmových útvarech.

6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?

Snažím se dětem vysvětlit obtížnější situaci žáčka cizince, aby se jeho spolužáci dokázali vcítit do jeho role a lépe ho pochopili.

7. Jaké máte zkušenosti s komunikací s rodiči-cizinci? Vyhovuje vám způsob **komunikace** a jsou rodiče v komunikaci aktivní?

Komunikace probíhá v českém jazyce, rodiče jsou v komunikaci velmi aktivní.

8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce**? Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?

Přístup podobný ostatním spolužákům, aktivní ve výuce. Občasné problémy s plněním domácích úkolů (menší samostatnost žáka).

9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Využívám hodin Člověk a svět a materiálů pro tento předmět.

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozličným kulturám**? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Žáci Williama přijali velmi pěkně, myslím si, že rozdíl kultur není v tuto chvíli patrný, možná je to způsobeno také tím, že maminka žáka je Češka.

učitel	
jméno	Andrea
praxe	5 let v základní škole
třída	první

1. Připravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?

Zjišťovala jsem si informace od rodičů, paní učitelky z přípravného ročníku a ředitele školy. V současné době se snažím číst literaturu týkající se žáků s OMJ.

2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?

Jelikož jsem na prvním stupni nevystřídala více tříd a zatím jsem učila jen jednu, zkušenosti nemám. Setkala jsem se pouze s žákyní, Bulharkou, během praxí na VŠ. Žila od školky v ČR, takže její úroveň ČJ byla na velmi dobré úrovni.

3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?

Myslím si, že všichni žáci se naučí toleranci, mohou se dozvědět více informací a zajímavostí z jiných kultur. Pomocí průřezových témat jde taky krásně propojit teorie a praxi právě s pomocí odlišnosti žáka/žáků. Vše vnímám jako pozitiva.

4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)

Ne, není to zatím potřeba.

5. Jaký **vztah** mají žáci vaší třídy mezi sebou? (cizinec s OMJ – spolužáci)

Velmi dobrý. Žáka-cizince přijali ostatní bez problému hned na začátku.

6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?

Určitě ano. Například v hudební výchově zpíváme se žáky cizojazyčné písničky, občas nechám přečíst nějaký krátký článek v cizím jazyce právě daného žáka, který nám poté článek přeloží atd. Dbám na to, aby žáci mezi sebou měli příjemný vztah bez vylučování.

7. Jaké máte zkušenosti s komunikací s rodiči-cizinci? Vyhovuje vám způsob **komunikace** a jsou rodiče v komunikaci aktivní?

Já mám zkušenosti dobré, ale myslím si, že tomu tak není vždy. Podle mě je to velmi individuální. Někteří rodiče mají problém komunikovat v ČJ a neumí komunikovat

jiným než jejich rodným jazykem. Obecně si myslím, že se rodiče snaží o kladnou a pozitivní spolupráci s učitelem a celkově celou školou, ale někdy to prostě není tak jednoduché.

8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce**? Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?

Vnímám ho jako snaživého, motivovaného a zodpovědného. Přijde mi, že se snaží učit ČJ proto, aby rozumělo svým spolužákům. Určitě se snažím myslet na to, aby nebyl terčem posměchu díky jeho neznalosti jazyka.

9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Snažím se využívat vlastních nápadů, občas čerpám z internetu. Dbám na aktuální problémy, které se dějí ve třídě či v okolí.

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozlišným kulturám**? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Myslím si, že záleží na tom, jaké má žák rodiče. Ti se totiž mohou vyjadřovat negativně k odlišnosti, které mohou ve třídě být. Někteří mohou svým dětem předávat prvky rasismu a dítě, aniž by si to uvědomovalo, tyto vzorce přebírá.

učitel	
jméno	Marie
praxe	33 let v základní škole
třída	třetí

1. Přípravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?

Už jsem v některých třídách děti-cizince měla, takže jsem se nijak zvlášť nepřipravovala.

2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?

Ano, ve třídě jsem měla dokonce dvě děti, ale česky mluvily v podstatě od malička, takže nebyl žádný problém.

3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?

Je pravda, že nedostatky v českém jazyce a čtení tam jsou. Většinou musím vymýšlet jiné cvičení ve výuce, ale neřekla bych přímo, že to ovlivňuje klima třídy. Ostatní žáci si na ten přístup zvykli a myslím si, že s tím nemají problém.

4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)

Minimálně jednou za 14 dní se domluví s rodiči na doučování. V posledních měsících si domluvili doučování ještě samostatně, takže si myslím, že to hodně pomůže.

5. Jaký **vztah mají žáci vaší třídy mezi sebou?** (cizinec s OMJ – spolužáci)

Úplně stejné, jako kdyby žák cizinec nebyl. Nemyslím si, že by to mělo nějaký vliv. Pokud se spolu až tolik nekamarádí, má to běžné důvody, jak v ostatních kolektivech.

6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?

Věnovala jsem se tomu na začátku roku, protože pro děti to bylo nové. Zásadní pro mě bylo, aby si uvědomili, že při výuce bude dělat žák-cizinec třeba jiné věci než oni a hlavně aby pochopili proč. Myslím, že se to celkem povedlo.

7. Jaké máte zkušenosti s **komunikací s rodiči-cizinci?** Vyhovuje vám způsob komunikace a jsou rodiče v komunikaci aktivní?

Komunikujeme celkem intenzivně, když je nějaký problém, přijdou za mnou do školy, jinak vše zvládáme přes telefon a email.

8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce**? Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?

Nemyslím si, že by byl nějak výrazně odlišný od ostatních. Některé děti jsou více snaživé, některé zase méně, ale nevidím rozdíl v tom, odkud dítě pochází.

9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Někdy se zapojíme k přednáškám, které se v naší škole konají, jinak se snažím metody přizpůsobit složení třídy tak, aby to děti bavilo a hlavně aby to nebyla jen teorie. Důležité je uvádět všechno do praxe.

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozličným kulturám**? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Hodně záleží, z jakého prostředí samy děti pocházejí a k čemu jsou vedeny rodiči. Většinou je to ale dobrý základ pro to, abychom to ve škole mohly rozvíjet. Bez spolupráce s rodiči se toho ale moc změnit nedá.

učitel	
jméno	Eva
praxe	10 let v základní škole
třída	druhá

1. Přípravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?

Před nástupem do školy proběhla schůzka s rodiči, takže jsme si společně sdělili nějaké vize, jak si představujeme, že bude spolupráce fungovat a od té doby není v komunikaci žádný problém. Věděla jsem o žákovi od nich spoustu informací a s tím jsem pak na začátku školního roku pracovala.

2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?

Byla to první třída se žákem-cizincem, ve které jsem učila. Pamatuji si z praxí, že jsme tam jednoho takového žáka měli, ale přímou zkušenost jsem neměla.

3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?

Určitě se děti i nevědomky učí celkové toleranci k jiným rasám a myslím si, že je ta přirozenost je nejlepší způsob, jak je k tomu vést. Na začátku první třídy byl žák trochu mimo kolektiv, ale teď už jsou ve třídě vztahy bez problémů.

4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)

Není potřeba, učivo zvládá dobře, doučování možná bude potřeba v dalším ročníku, ale zatím ne.

5. Jaký **vztah mají žáci vaší třídy mezi sebou?** (cizinec s OMJ – spolužáci)

Jak jsem už zmínila, ze začátku se kolektiv tvořil trochu déle, ale to je běžné i v ostatních třídách.

6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?

Určitě, během třídnických hodin využívám různých her a aktivit, jezdíme na výlety, nebo školy v přírodě.

7. Jaké máte zkušenosti s **komunikací s rodiči-cizinci?** Vyhovuje vám způsob komunikace a jsou rodiče v komunikaci aktivní?

Od první chvíle velmi dobrou. Oba rodiče jsou aktivní, pokaždé, když se ve škole potkáme se ptají, jestli je vše v pořádku.

8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce**? Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?

Díky tomu, že je veden k poctivé přípravě doma, zatím nebyl ve škole problém. Snaží se a plní úkoly stejně jako ostatní.

9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?

Když narazím třeba na nějaké zajímavé zprávy ve světě, snažím se je předat srozumitelně i dětem, jinak ji zařazuji hlavně v rámci různých projektových aktivit.

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozlišným kulturám**? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Tím, že se žáci přirozeně setkávají se žákem-cizincem si budují pozitivní vztah k tomuto tématu a myslím si, že je to pro jejich budoucí život hodně přínosné.

učitel	
jméno	Jana
praxe	8 let v mateřské škole

1. Připravovala jste se nějak na **příchod žáka s OMJ** do vaší třídy?
Schůzkou s rodiči dítěte před jeho nástupem do školy.
2. Setkala jste se už v minulosti se žákem cizincem ve vaší třídě, nebo máte **zkušenosti** s těmito žáky z jiného prostředí?
Do této chvíle jsem byla bez zkušeností.
3. Jakým způsobem obohacuje žák-cizinec **klima ve vaší třídě** a je něco, co naopak vnímáte jako negativum?
Je společenský, snaží se plnit všechny zadané úkoly a tím jde ostatním žákům příkladem. Někteří se s ním snaží „držet krok“, jiní mu pomáhají.
4. **Pracujete se žákem cizincem** ve vaší třídě odlišně, než s ostatními žáky? (metody, asistent, doučování, IVP)
Máme asistenta pedagoga, který se mu převážně věnuje, pomáhá mu s jazykovou bariérou a úkoly, které jsou s tím spojené a které nezvládá.
5. Jaký **vztah mají žáci vaší třídy mezi sebou?** (cizinec s OMJ – spolužáci)
Bez problémů. Protože je žák s OMJ s ostatními spolužáky od začátku, vnímají jeho přítomnost jako samozřejmost a žádné rozdíly nepozorují.
6. Podporujete a rozvíjíte nějakým speciálním způsobem tyto vztahy?
Nijak speciálně, není potřeba.
7. Jaké máte zkušenosti s **komunikací s rodiči-cizinci?** Vyhovuje vám způsob komunikace a jsou rodiče v komunikaci aktivní?
Zkušenosti více než dobré. V mnoha ohledech jsou aktivnější v komunikaci než rodiče českých žáků.
8. Jak vnímáte **přístup žáků cizinců k výuce?** Jaké hlavní vlastnosti, které tento žák ve vztahu k učení má, byste zmínila?
Kdybych měla vybrat vlastnosti, bude to Snaživost, vnímavost, komunikativnost.
9. Jak přistupujete k výuce **multikulturní výchovy** ve vaší třídě? Využíváte vlastních zkušeností, speciálních metod, nebo jiného specifického přístupu?
Nevěnujeme se jí nijak speciálně, jen v rámci programů, podle kterých u nás učíme.

10. Jak vnímáte **postoj žáků k rozličným kulturám**? (zájem o různé kultury, pozitivní/negativní přístup, zažité vzorce chování, ...)

Vzhledem k multikulturní vzdělanosti dnešní doby je dle mého názoru postoj žáků k odlišným kulturám naprostou samozřejmostí. Nepozastavují se nad rozlišností kultur ani ras.

Příloha 3 – Rozhovory se žáky-cizinci, spolužáky

žák-cizinec	
jméno	Halla
národnost	Sýrie
věk/třída	10 let / 3. třída
pobyt v ČR	7 let

1. Jak dlouho žiješ v České republice a kolik ti bylo let, když ses přistěhoval/a? (pokud si žák pamatuje)

„Bylo mi 2 a půl roku. Žiji tady přibližně 7 let.“

2. Jak se ti líbí Česko? Znáš ještě nějaká místa/města, než to, ve kterém bydlíš a chodíš do školy?

„Líbí se mi tady moc. Ty lidi jsou tady hodní a je to tady v pohodě. Mám tady hodně kamarádů.“

Znám Jaroměř, Smiřice, Pardubice, Prahu, pak ještě Litomyšl, ale tam jsem ještě nebyla. Jenom jsem viděla nějaké fotky. Jo a Olomouc ještě.“

3. Jak se ti líbí ve tvé třídě? Jsi tam spokojený/á?

„Tak hodně a mám tam hodně kamarádů, hodně přátel, hlavně hodnou paní učitelku a hodně se mi tam líbí.“

4. Co máš na své třídě rád?

„Hmmm, všechno. Nejvíc se mi líbí to, že vlastně, jak to říct, že prostě ta třída je taková hodně spokojená. Že není taková nudná. Že pořád se ty děti třeba usmívaj, nebo máme hodně aktivit a tak...“

5. Je něco, co by si chtěl/a, aby bylo ve třídě, nebo ve škole jinak?

„Hmm, tak to nevím..... No, třeba... Nic. Nejsem pro změnu. Všechno je to dobrý, líbí se mi tam a nic bych neměnila.“

6. Jací jsou tvoji spolužáci? Máš ve třídě kamarády?

„Jsou takoví hodní, milí. Pravda je, že když si třeba zapomenou nějaký to český slovo, že se mi nechce do hlavy to, chtít říct nějakou větu, nebo se mi stane, že můžu“

zapomenout trochu, ale vždycky mi pomůžou s tím. Jsou takoví milí, hodní, přátelský, zábavný. Je s nimi prostě strašná zábava.“

7. Povídáte si ve škole o jiných kulturách/zemích? Vyprávíš spolužákům o své zemi, kde ses narodil/a?

„No, trochu jo. Někdy třeba řeknu nějaký zajímavosti, když se mě zeptaj, kdy začala válka, nebo kolik let jsem tady a tak dál. Někdy jim něco řeknu, když se mě zeptaj. Paní vychovatelky mi řekly, že bych mohla udělat takovou menší prezentaci o svojí zemi, ale asi ji neudělám, protože je teďka koronavirus, vůbec tam nechodím, takže jsme nic nestihli.“

8. Učíš se rád/a? Jaké předměty máš nejraději?

„Nejoblíbenější předmět je geometrie a učím se ráda, protože mi to baví. A hlavně ráda se učím něco nového a nějaký zajímavosti se dozvím a....“

9. Jakým jazykem mluvíte doma s rodiči?

„S rodiči mluvíme arabsky a někdy třeba, když má mamka hodinu češtiny nebo domácí úkol, kde mají něco přeložit nebo naučit, tak jim s tím ráda pomůžu. Mluvíme s nimi třeba nějaký věci česky, aby si to zapamatovali. Třeba nějaký nová slova těžký.“

10. Mluví tvoji rodiče česky? Připravuješ se s nimi doma do školy?

„No, úkoly nestíhají, protože mají hodně práce. Tak mi s tím pomáhá Natálka (starší sestra). Někdy mi pomůžou. Česky mluví a jak teďka chodí do školy, jakože pro češtinu, tak se hodně zlepšila maminka a táta taky.“

žák-cizinec	
jméno	Jasmina
národnost	Ukrajina
věk/třída	9 let / 3. třída
pobyt v ČR	5 let

1. Jak dlouho žiješ v České republice a kolik ti bylo let, když ses přistěhoval/a? (pokud si žák pamatuje)

Já jsem tady pět let, , byli mně čtyři roky, když jsme se stěhovali do Česka.

2. Jak se ti líbí Česko? Znáš ještě nějaký místa/města, než to, ve kterém bydlíš a chodíš do školy?

Líbí se mi tu hodně, jsou tu hezké silnice. Hezčí než na Ukrajině. Zním taky ještě Prahu a Brno, byla jsem tam na výletě.

3. Jak se ti líbí ve tvé třídě? Jsi tam spokojený/á?

Moje třída je super. Paní učitelka je hodná, mám tady hodně kamarádů.

4. Co máš na své třídě rád?

Kamarády

5. Je něco, co by si chtěl/a, aby bylo ve třídě, nebo ve škole jinak?

Aby se děti zlepšily v chování, někdy se urážejí navzájem, takže aby na sebe byli hodný.

6. Jací jsou tvoji spolužáci? Máš ve třídě kamarády?

Ano, kamarádím se všemi. Hodně s holkama, ale taky s klukama

7. Povídáte si ve škole o jiných kulturách/zemích? Vyprávíš spolužákům o své zemi, kde ses narodil/a?

Ano, vyprávěla jsem, když mně paní učitelka řekla o tom, jaké to máme na Ukrajině, když tam jezdíme s mamkou.

8. Učíš se rád/a? Jaké předměty máš nejraději?

Jo, učím se ráda, baví mě všechno.

9. Jakým jazykem mluvíte doma s rodiči?

Mluvíme dohromady česky a ukrajinsky. Někdy taky s tátou mluvíme rumunsky.

10. Mluví tvoji rodiče česky? Připravuješ se s nimi doma do školy?

Umí, ale do školy se připravuju sám. Úkoly dělám v pokoji, někdy třeba nevím, jak mám úkol udělat, tak mně mamka nebo tatka pomůže, ale když vím, dělám je sám.

žák-cizinec	
jméno	Martin
národnost	Vietnam
věk/třída	7 let / 2. třída
pobyt v ČR	4 roky

1. Jak dlouho žiješ v České republice a kolik ti bylo let, když ses přistěhoval/a? (pokud si žák pamatuje)
Asi 5, nebo 6 let.
2. Jak se ti líbí Česko? Znáš ještě nějaký místa/města, než to, ve kterém bydlíš a chodíš do školy?
Líbí se mi tady.
3. Jak se ti líbí ve tvé třídě? Jsi tam spokojený/á?
Ano, jsem spokojený
4. Co máš na své třídě rád?
Že tady mám hodně kamarádů.
5. Je něco, co by si chtěl/a, aby bylo ve třídě, nebo ve škole jinak?
Ne, líbí se mi moje třída.
6. Jací jsou tvoji spolužáci? Máš ve třídě kamarády?
Ano, mám Toma a Viktor.
7. Povídáte si ve škole o jiných kulturách/zemích? Vyprávíš spolužákům o své zemi, kde ses narodil/a?
Já si nepamatuju, jak to tam vypadá. Byl jsem malý, když jsme přijeli sem. Někdy mamka ukazuje fotky, protože tam byla, ale já si nepamatuju.
8. Učíš se rád/a? Jaké předměty máš nejraději?
Mám rád matematiku a geometrii.
9. Jakým jazykem mluvíte doma s rodiči?
Hodně česky, mamka a taťka vietnamsky, ale já radši česky.
10. Mluví tvoji rodiče česky? Připravuješ se s nimi doma do školy?
Ano. S mamkou děláme úkoly doma.

žák-cizinec	
jméno	Ivan
národnost	Ukrajina
věk/třída	10 let / 5. třída
pobyt v ČR	6 let

1. Jak dlouho žiješ v České republice a kolik ti bylo let, když ses přistěhoval/a? (pokud si žák pamatuje)

Žiju tady 10 let, byly mně dva, když jsme se stěhovali, myslím. Nepamatuju si to a pro mě to je tak, že jsem se narodil v Česku.

2. Jak se ti líbí Česko? Znáš ještě nějaký místa/města, než to, ve kterém bydlíš a chodíš do školy?

Je to tu hezčí než na Ukrajině. Někdy tam jezdíme za babičkou. Jezdím tam rád za ní, ale tady je to hezčí.

3. Jak se ti líbí ve tvé třídě? Jsi tam spokojený/á?

Líbí se mi, jsem spokojený, protože tam mám kamarády.

4. Co máš na své třídě rád?

Hlavně moje kamarády, s Lukášem chodíme po škole na fotbal. Hodně mě baví ve škole tělocvik.

5. Je něco, co by si chtěl/a, aby bylo ve třídě, nebo ve škole jinak?

Aby se děti ztišily, moc křičí. Někdy je tam opravdu velké rámus. I na chodbě, když jdeme o přestávce ven.

6. Jací jsou tvoji spolužáci? Máš ve třídě kamarády?

Mám hlavně kluky kamarády.

7. Povídate si ve škole o jiných kulturách/zemích? Vyprávíš spolužákům o své zemi, kde ses narodil/a?

Když se ptají, tak vyprávím. Někdy, když jedeme za babičkou, tak když se vrátím, vyprávím, jak jsem se měl. Jednou povídala i paní učitelka o Ukrajině, ukazovala spolužákům nějaké fotky, takže jsem s ní vyprávěl co znám já.

8. Učíš se rád/a? Jaké předměty máš nejraději?

Moc ne, někdy máme strašně moc úkolů. Ale nejradši mám tělocvik a taky mě docela baví matematika.

9. Jakým jazykem mluvíte doma s rodiči?

Mluvíme Rusky

10. Mluví tvoji rodiče česky? Připravuješ se s nimi doma do školy?

Umí, ale do školy se připravuju sám. Úkoly dělám v pokoji, někdy třeba nevím, jak mám úkol udělat, tak mně mamka nebo taťka pomůže, ale když vím, dělám je sám.

žák-cizinec	
jméno	Karolína
národnost	Ukrajina
věk/třída	8 let / 3. třída
pobyt v ČR	5 let

1. Jak dlouho žiješ v České republice a kolik ti bylo let, když ses přistěhoval/a? (pokud si žák pamatuje)
Byly mi asi 4 roky.
2. Jak se ti líbí Česko? Znáš ještě nějaký místa/města, než to, ve kterém bydlíš a chodíš do školy?
Líbí, ale líbí se mi i doma na Ukrajině, tam někdy jezdíme. S mamkou jsme byli v Praze a taky na horách.
3. Jak se ti líbí ve tvé třídě? Jsi tam spokojený/á?
Líbí, ale někdy se nebavím s někým ve třídě. Ale mám dvě kamarádky. Taky mám jednu kamarádku v 5. třídě, která bydlí vedle nás.
4. Co máš na své třídě rád/a?
Jaký to máme hezky vyzdobený. A taky mám ráda paní učitelku.
5. Je něco, co by si chtěl/a, aby bylo ve třídě, nebo ve škole jinak?
Chtěla bych, abychom měli víc kreslení. Někdy se mi nelíbí obrázky na chodbách.
6. Jací jsou tvoji spolužáci? Máš ve třídě kamarády?
Občas někdo zlobí, ale jinak jsme hodná třída. Ve třídě mám dvě nejlepší kamarádky.
7. Povídate si ve škole o jiných kulturách/zemích? Vyprávíš spolužákům o své zemi, kde ses narodil/a?
Paní učitelka se mě někdy ptá, jaký to bylo na Ukrajině, když se s mamkou vrátíme, tak o tom vyprávím. Někdy ukazuju třídě fotky.
8. Učíš se rád/a? Jaké předměty máš nejraději?
Někdy mně nejde moc čtení, protože jsem pomalá. Matematika je docela těžká, učím se jí ještě doma, když mám doučování. Ale baví mě, když něco vyrábíme, nebo kreslíme.
9. Jakým jazykem mluvíte doma s rodiči?
Ukrajinsky a mamka se učí se mnou česky, když mám nějaký úkoly.

10. Mluví tvoji rodiče česky? Připravuješ se s nimi doma do školy?

Mamka mluví s paní učitelkou česky, ale doma ne. Když něco neví, koukne se na internet.

žák-cizinec	
jméno	William
národnost	USA
věk/třída	7 let / 1. třída
pobyt v ČR	1 roky

1. Jak dlouho žiješ v České republice a kolik ti bylo let, když ses přistěhoval/a? (pokud si žák pamatuje)
Jenom chvílku, šel jsem tady do školy.
2. Jak se ti líbí Česko? Znáš ještě nějaký místa/města, než to, ve kterém bydlíš a chodíš do školy?
Líbí, někdy taky bych chtěla jet do Ameriky. Ale tady mám kamarády. Zním Prahu.
3. Jak se ti líbí ve tvé třídě? Jsi tam spokojený/á?
Hodně mám rád paní učitelku a taky moje kamarády.
4. Co máš na své třídě rád/a?
Moje spolužáci. Můžeme si o přestávce hrát na chodbě v tý herně.
5. Je něco, co by si chtěl/a, aby bylo ve třídě, nebo ve škole jinak?
Asi ne, já mám všechno rád.
6. Jací jsou tvoji spolužáci? Máš ve třídě kamarády?
Já mám nejlepšího kamaráda Vojtu, chodí taky k nám domů, když nemáme školu. A taky kluci chodí na fotbal.
7. Povídáte si ve škole o jiných kulturách/zemích? Vyprávíš spolužákům o své zemi, kde ses narodil/a?
Někdy jim to říkám anglicky a oni se tím taky učí.
8. Učíš se rád/a? Jaké předměty máš nejraději?
Nejvíc angličtinu, ta je lehká. A potom taky tělocvik, když hrajeme třeba hry, nebo jdeme ven.
9. Jakým jazykem mluvíte doma s rodiči?
S mamkou česky a s tatškou anglicky.
10. Mluví tvoji rodiče česky? Připravuješ se s nimi doma do školy?
Děláme spolu úkoly, někdy taky píšu sám psaní, nebo matematiku dělám sám do sešitu.

Spolužáci

1. Povídáte si ve škole o jiných kulturách /zemích? Zajímá tě to?

Ano. Jak kdy, když je to něco zajímavého, třeba něco o zvířatech, tak ano.

2. Jste se svým spolužákem (cizincem) kamarádi? Povídáte si ve škole, nebo mimo školu?

Jsmo kamarádi. Všichni se s ní kamarádíme. Občas spolu jdeme ze školy domů, tak si povídáme.

3. Pracuje (žák cizinec) stejně jako ty, nebo dostává speciální úkoly? Myslíš, že je to pro něj složité se učit stejné věci jako ty?

Někdy má problém s češtinou. Paní učitelka jí někdy vysvětluje učení déle nebo s ní zůstane o přestávce ve třídě. Když něčemu nerozumí, o přestávce jí zkusíme pomáhat i my ostatní.

1. Povídáte si ve škole o jiných kulturách /zemích? Zajímá tě to?

Někdy nám vypráví, jak to u nich vypadá. Taky máme rádi, když mluví cizím jazykem o jejich zemi

2. Jste se svým spolužákem (cizincem) kamarádi? Povídáte si ve škole, nebo mimo školu?

Ve škole si povídáme, ale mimo školu ne.

3. Pracuje (žák cizinec) stejně jako ty, nebo dostává speciální úkoly? Myslíš, že je to pro něj složité se učit stejné věci jako ty?

Pracuje stejně, někdy má to obtížnější v češtině, třeba při čtení. To mu jde trochu pomaleji.

1. Povídáte si ve škole o jiných kulturách /zemích? Zajímá tě to?

Ano, někdy se díváme i na videa v různých zemích a teď byla u nás jedna paní, která nám vyprávěla jak cestovala.

2. Jste se svým spolužákem (cizincem) kamarádi? Povídáte si ve škole, nebo mimo školu?

Povídáme si o přestávkách a na angličtině spolu i sedíme.

3. Pracuje (žák cizinec) stejně jako ty, nebo dostává speciální úkoly? Myslíš, že je to pro něj složitější se učit stejné věci jako ty?

Někdy má úkoly k procvičení jiný než my ostatní.

1. Povídáte si ve škole o jiných kulturách /zemích? Zajímá tě to?

O kultuře moc ne, spíše mě to nezajímá.

2. Jste se svým spolužákem (cizincem) kamarádi? Povídáte si ve škole, nebo mimo školu?

Ano, jsme kamarádi. Povídáme si ve škole a chodíme spolu na oběd.

3. Pracuje (žák cizinec) stejně jako ty, nebo dostává speciální úkoly? Myslíš, že je to pro něj složitější se učit stejné věci jako ty?

Pracuje stejně jako já. Možná trochu složitější, protože nepochází z Česka.

1. Povídáte si ve škole o jiných kulturách /zemích? Zajímá tě to?

Někdy máme speciální dny, kdy máme třeba i jiný jídlo z nějaké země, takže si o tom i povídáme ve třídě. A taky nám paní učitelka někdy vypráví kde byla a ukazuje fotky.

2. Jste se svým spolužákem (cizincem) kamarádi? Povídáte si ve škole, nebo mimo školu?

Ve škole si povídáme a chodíme spolu i na fotbal

3. Pracuje (žák cizinec) stejně jako ty, nebo dostává speciální úkoly? Myslíš, že je to pro něj složitější se učit stejné věci jako ty?

Speciální úkoly ne, ale někdy se musí učit možná víc než my, protože třeba čeština je pro něj těžká.

1. Povídáte si ve škole o jiných kulturách /zemích? Zajímá tě to?

Moc ne, spíš třeba o tom, co máme v u nás v Česku za zajímavý místa.

2. Jste se svým spolužákem (cizincem) kamarádi? Povídáte si ve škole, nebo mimo školu?

Ani si moc nepovídáme, má ve třídě jiný kamarádky, ale na angličtinu spolu sedíme.

3. Pracuje (žák cizinec) stejně jako ty, nebo dostává speciální úkoly? Myslíš, že je to pro něj složitější se učit stejné věci jako ty?

V češtině někdy dostane jiný úkol, ale domácí úkoly máme stejné.